

SILBODALS KYRKOGRÅRD

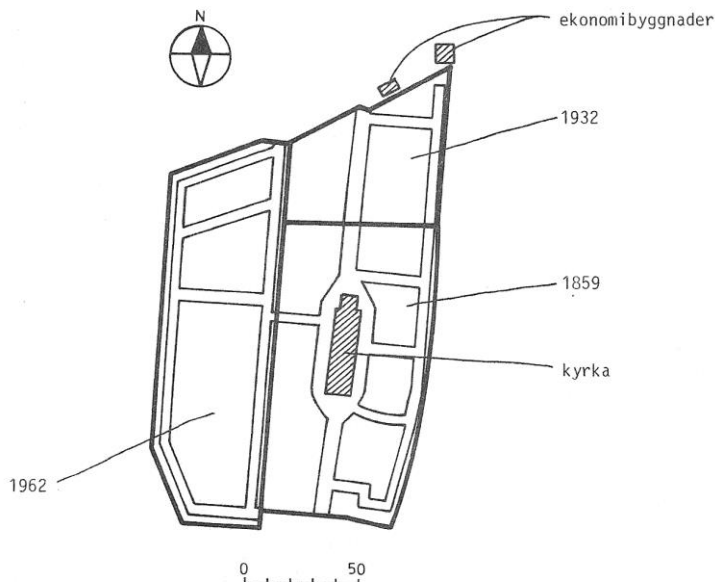
Fastighetsbeteckning:	Årjäng 4:120, 4:126, Silbodals prästgård 1:179.
Gravskick:	Kistgravar, urngravar och minneslund.
Antal gravsättningar:	44 st/år de senaste 5 åren.
Befolkningsutveckling:	År 1805: 1631, år 1900: 2469, år 1995: 3985, år 2016: 4115.
Tillkomst:	1859
Utvidgningar:	1932, 1962, 1995.
Area:	ca 57 864 m ²

Silbodals socken består av strandbebyggelse kring Västra Silen, samt av dalbygd omgiven av kuperad skogsmark i norr. Silbodals kyrka och kyrkogård ligger i centralorten Årjäng. Enstaka lösfynd och fasta fornlämningar visar att platsen kring Västra Silens nordspets varit befolkad redan under förhistorisk tid. Ortnamnet omnämns 1396 (*Silbyrdhædal kirkia*) och åsyftar dalgången norr om sjön Silen. En dopfont från 1200-talet indikerar dock att en kyrka fanns på platsen redan århundradet innan. Medeltidskyrkan låg sannolikt på en ås närmare sjön, ca 200 meter sydost om nuvarande kyrkplats. Kyrkan ersattes 1664 av en timrad korskyrka på samma plats som den tidigare kyrkan. I samband med att Årjäng växte till en viktig marknadsplats byggdes 1855-1859 dagens stenkyrka, och den gamla korskyrkan revs.¹⁴¹ Den gamla kyrkplatsen brukas sedan år 1990 som minneslund. Här finns bl.a. en minnessten över den gamla kyrkan och ett antal äldre gravvårdar.

Tidiga näringar i Silbodals socken var skogs- och jordbruk. Hemmansklyvningar och svårigheter med försörjning bidrog till att många utvandrade från socknen under 1800-talets slut. En del av befolkningen fann sysselsättning i de nya kommunikationslederna. En viktig transportväg för traktens bergsbruk var Dal- och Västra Värmlands kanal, som byggdes under 1860-talet. 1928 stod också Dal- och Västra Värmlands Järnväg mellan Mellerud och Arvika klar. Under 1900-talet har tillkomsten av municipalsamhällena, kommunens administration och en industrilokalisering till tätorten, bidragit till arbete för tjänstemän och andra yrkesgrupper. Årjäng är fortfarande en viktig handelsort i gränsbygden mot Norge.¹⁴²

¹⁴¹ www.ne.se, Hillgren 1988.

¹⁴² Silbodals referensgrupp.

Översikt utvidgningsområden, ur *Begravningsplatser i Värmlands län 1988*.

1995 tillkom ett utvidgningsområde i nordväst. Då uppfördes en ny förvaltningsbyggnad norr om de gamla. Den västra byggnaden revs och den östra tillbyggdes.

1997 invigdes ett gravkapell i norra delen av 1962 års område.

SILBODALS KYRKOGRÅRDS HISTORIK

Den gamla kyrkplatsen, som ligger strax söder om nuvarande kyrka, har troligen **medeltida** ursprung. Kyrkogården runt den gamla kyrkan omgärdades från början av en timrad kyrkobalk som var $335 \frac{1}{3}$ alnar lång. Balken utgjordes av liggande stockar, avtäckta med tjärstrukna brädor.

1781 beslutades att balken skulle ersättas av en stenmur, men bygget försenades på grund av hungersnöd.

1859, den 21 augusti, hölls den sista gudstjänsten i den gamla kyrkan.¹⁴³

När den nya kyrkan skulle anläggas utsågs en ny plats ett stycke norrut. Detta eftersom marken var alltför sank vid den dåvarande kyrkplatsen. Det nya området låg på andra sidan Silbodalsälven och en bro uppfördes därför år 1854. Året därpå startade anläggningsarbetet. På grund av topografin förlades kyrkan i nordsydlig riktning, vilket är ovanligt. I regel är kyrkor byggda i östvästlig riktning. Stenkyrkan uppfördes efter ritningar av C. G. Blom Carlsson. Kyrkan och kyrkogården invigdes samtidigt den 28 augusti **1859**.¹⁴⁴

Enligt uppgift var kyrkoherde Anders Lindbäck, som tjänstgjorde åren 1861-1865, intresserad av kyrkogårdens gestaltning. Han är dock ihågkommen som den seriemördande giftprästen. När han tillträdde sin tjänst var socknens ekonomi ansträngd. Kyrkobygget hade varit kostsamt och fyrtio personer skulle ges fattigunderstöd. Lindbäck ville minska kostnaderna och genomdrev ett antal bestämmelser och förordningar i syfte att ner utgifterna. När han besökte fattiga och sjuka blandade han arsenik i nattvardsvinet. Flera överlevde, men tre personer dog av hans "barmhärtighetsgärning". Han fängslades och dömdes till döden. Anders Lindbäck begick emellertid självmord i sin cell och begravdes "i tysthet" på kyrkogården i Karlstad.¹⁴⁵

För att efter denna passus i historiken återgå till kyrkogårdens gestaltning, kan berättas att det var just Anders Lindbäck som tillsammans med några ungdomar, troligen konfirmander, genomförde den första planteringen av träd och buskar på

¹⁴³ Hungersnöd stoppade kyrkbygge i Silbodal, *Karlstads-Tidningen*, 25.11.1948, Värmlands Museum.

¹⁴⁴ Danielsson 2009.

¹⁴⁵ www.wikipedia.se

kyrkogården. Enligt domprost C. W. Bromanders anteckningar var han mycket stolt över den nya griftegårdsanläggningen och ansåg det vara en "äresak för Silbodals församling att hålla den i allra bästa skick och väl vårda sin kyrkogård".

Det har i övrigt inte påträffats några detaljerade uppgifter om hur kyrkogården tedde sig den första tiden. I arkiven är de tidigaste ritningarna från 1920-talet. De äldsta familjegravarna, från 1800-talets slut, är dock på tidstypiskt vis anlagda längs kyrkogårdens huvudgångar och längs med muren. Allmänna gravplatser har varit anlagda i kvarterens mitt och i dag påträffas enkla gravplatser över enskilda, främst från 1910-1930-talet, spritt över hela det gamla kyrkogårdsområdet.

Omkring **år 1901** skedde troligen en första utvidgning av kyrkogården mot nordost. I jämförelse med den häradsekonomiska kartan från 1890-talet tycks kyrkogården då ha varit något mindre på den östra sidan i förhållande till hur det ser ut i dag. Flera familjegravar längs den östra muren härrör också från åren strax efter sekelskiftet 1900, vilket indikerar att marken längst i öster upptogs vid denna tid. Enligt ett protokoll från år 1901 tillsatte kyrkostämman en kommitté för att upprätta ett "förslag till beredande av begravningsplatser". Man föreslog att den nordöstra delen av nya kyrkogården skulle tas i anspråk och fyllas med sand till en längd av 120 fot (ca 36 meter) i norr och söder och 66 fot (ca 20 meter) i öster och väster. Detta skulle ge plats för 320 gravplatser, vilket beräknades räcka i sju år. Grus fick tas från "Kolergården". Kanske syftade man på en särskilt förberedd begravningsplats som inte kommit till användning. Det föreslogs också att gravarna på det nya området skulle grävas omedelbart intill varandra. När en grav grävdes skulle bräddor och järnplintar nedsättas på den sidan där en ny grav skulle grävas, och stå kvar tills det var dags att gräva den nya graven.¹⁴⁶

Silbodals kyrka och kyrkogård sedd från nordväst. Bilden är troligen tagen under tidigt 1900-tal. Några träd syns på bilden, men någon enhetlig trädkrans tycks inte ha planterats. Foto: Kulturmiljöbild, Raä.

¹⁴⁶ Förslag till beredande av begravningsplatser för Silbodals församling, maj 1901, Värmlandsarkiv.

Arkivhandlingar visar att kyrkoherde Abel Peterzén år **1920** sände en förfrågan till Samfundet för hembygdsvård i Stockholm, för att konsultera en sakkunnig person angående ordnande av den gamla kyrkogården samt för att projektera en kyrkogårdsutvidgning. Samfundet förmedlade förfrågan till arkitekt Sven Jonsson och församlingen bad honom ta fram ett förslag. Under denna tid tog sig Sven Jonsson efternamnet Markelius. Han var arkitekt vid Kungliga byggnadsstyrelsen i Stockholm och blev med tiden en av funktionalismens mest kända namn. **År 1922** antogs Sven Markelius förslag till utvidgning av kyrkogården.¹⁴⁷ Därefter upprättade distriktslantmätare Jan Zander en gravkarta baserad på Markelius förslag. Samtidigt pågick dock arbetet med Årjängs stadsplan, vilket medförde att utvidgningsplanen fick omarbetas. Den nya kyrkogården fick en kortare utsträckning norrut, där muren gavs en sned dragning. På gravkartan har noterats att en väg direkt norr om kyrkogårdsmuren var "tillämnad landsväg Årjäng-Kyrkerud".¹⁴⁸ Norr om landsvägen anlades dessutom Dal-Västra Värmlands Järnväg, en sträcka som förband Mellerud och Arvika. Banan stod i sin helhet färdig 1928.¹⁴⁹ Kyrkoherden beklagade att järnvägen "lagt beslag" på det påtänkta markområdet. På grund av de nya omständigheterna fick det påbörjade arbetet med kyrkogården anstå några år.¹⁵⁰ Först **1932** fortsatte arbetet med det nya utvidgningsområdet i norr. Det uppges att det utfördes som statskommunalt nödhjulsarbete för arbetslösa.¹⁵¹

1933, den 6 augusti, invigdes det nya kyrkogårdsområdet av biskop J. A. Eklund.¹⁵² En gravkarta upprättades samma år av agronom Claesson, baserad på Markelius och Zanders tidigare ritningar. Gravsättning påbörjades, men troligen utfördes gestaltningen av det norra området i etapper. Korrespondens i kyrkoarkivet visar nämligen att frågan om den nya kyrkogårdens norra gräns fortfarande utreddes under 1940-talets slut, på grund av den planerade vägen. Sven Markelius ursprungliga plan är trots allt av intresse då den låg till grund för området. Ritningarna visar att nya gravrader infogades mellan äldre gravplatser. Den nya kyrkogården skulle anläggas som en enhet för sig, skild från den gamla, genom att muren bibehölls. Markelius ansåg att den äldre kyrkogården hade tillkommit utan större planmässighet, men hade "just härigenom ett visst pittoreskt behag".

Den nya kyrkogården skulle göras mer ändamålsenlig med gravkvarter för olika gravtyper. "Ensamgravar", d.v.s. allmänna gravplatser skulle förläggas till en särskild häckomgiven gård för ett enhetligt utseende. Vid allmänna gravplatser fick inte gravkullar förekomma. Vårdarna skulle vara enhetliga, lämpligen enkla träkors, vita eller gråvita, av högst en meters höjd. Markelius föreslog att församlingen kunde tillhandahålla sådana kors för allmänheten, för någon krona styck eller kostnadsfritt. Arkitekten önskade också en ny huvudentré från norr, istället för från söder, vilket sågs som ett missförhållande. Mot kyrkans entré i norr ritades en grusbelagd huvudväg kantad av en lindallé. Andra gångvägar tänkte han sig gräsbevuxna. Området väster om allén skulle utgöras av gravgårdar med familjegravar omslutna av oxelhäckar. Gränserna mellan familjegravarna skulle inramas med låga häckar av buxbom eller liguster. Vissa gravplatser i mitten var avsedda för liggande hällar. Området öster om allén skulle terrasseras. Familjegravar skulle även här avskiljas med låga häckar och vårdarna längs terrassmurarna fick inte överstiga 1 meter.

¹⁴⁷ Beskrivning över förslag till utvidgning samt ritningar, febr. 1922 Sven Markelius, Värmlandsarkiv.

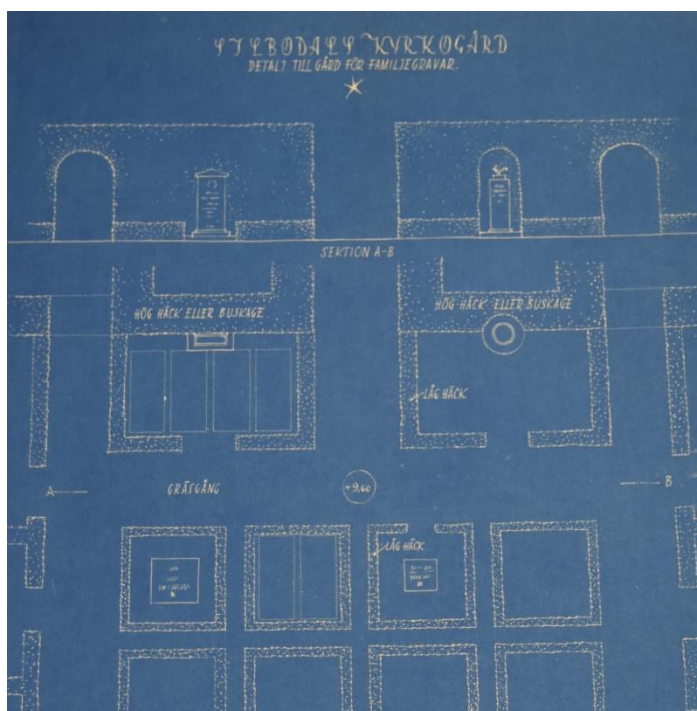
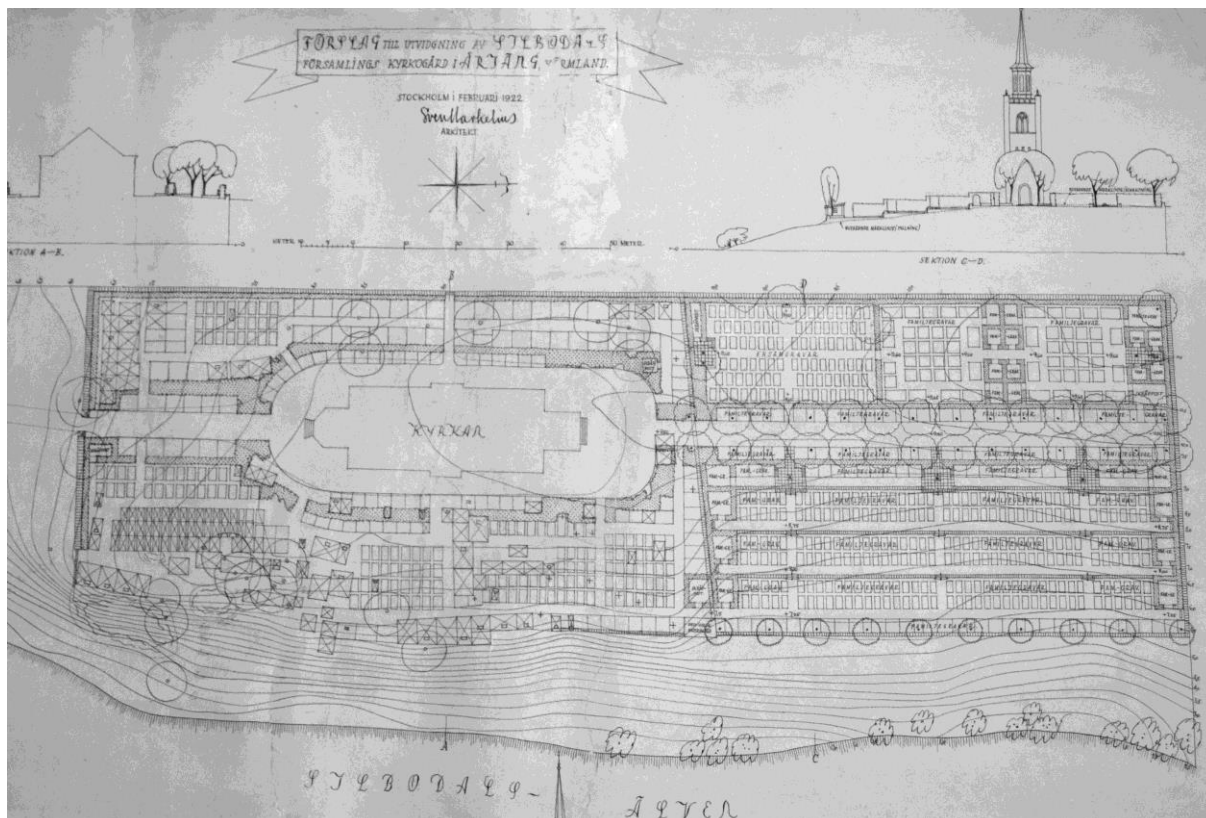
¹⁴⁸ Gravkarta agronom Claesson 1933, Värmlandsarkiv.

¹⁴⁹ www.wikipedia.se

¹⁵⁰ Diverse handlingar angående kyrkogårdsutvidgning, Värmlandsarkiv.

¹⁵¹ Kyrkogården i Silbodal utvidgas, *Nya Wermlands-Tidningen*, 28.4.1932, Värmlands Museum.

¹⁵² Kyrkogården i Silbodal invigd i går, *Karlstad-Tidningen*, 7.8.1933, Värmlands Museum.

Sven Markelius förslag till utvidgning från februari 1922. Avfotograferade och beskrivna ritningar, Värmlandsarkiv.

Vissa delar av Markelius plan hann dock bli omoderna under tiden som vägfrågan utreddes. Längs den norra allén föreslogs från början manshöga häckar som bakgrund till gravvårdarna. Monumenten fick vara upp till 2,10 meter höga. Ritningar visar höga häckar med urklippta portaler vid ingångarna samt urklippta former omslutande höga gravvårdar. Under 1930-1940-talet blev dock låga och breda gravvårdar populära. En renovering under 1940-talet, se nedan, omfattade hela kyrkogården. Den tidens ideal kom att präglade även den norra delens gestaltning.

Flygbild av Silbodals kyrka och kyrkogård. Bilden är troligen tagen före 1929, eftersom några fönster i sakristian murades igen detta år. Bilden visar utvidgningsområdet i norr. I de äldre kvarteren är familjegravarna belagda med grus och omgärdade av låga skiljehäckar. Foto: AB Flygtrafik Dals Långed, Värmlands Museum.¹⁵³

Silbodals kyrka sedd från sydost. Kyrkogården var lummig med planterade buskar. Bilden är troligen tagen före 1929. Foto: Gustaf Reimers, Värmlands Museum.¹⁵⁴

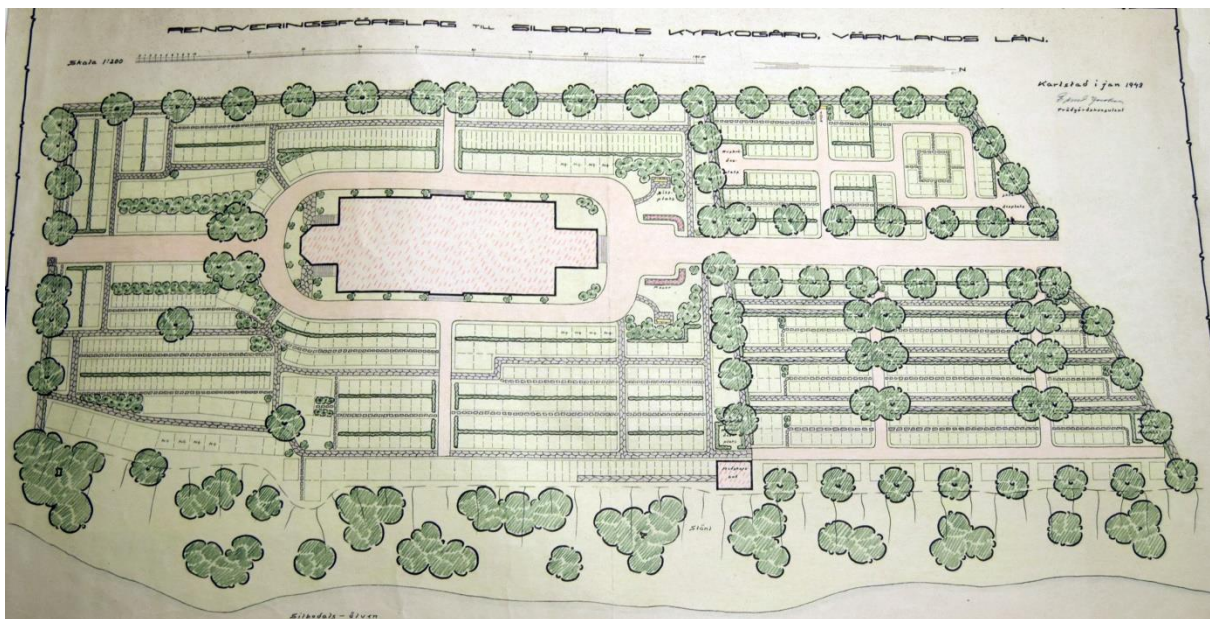
¹⁵³ <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/deed.sv>

¹⁵⁴ <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/deed.sv>

1939 renoverades den gamla kyrkplatsen.¹⁵⁵ En minnessten stod redan på platsen, men vid denna tid önskade man även märka ut kyrkans grundläge.¹⁵⁶ Enligt uppgift fanns då få lämningar efter kyrkans grund. Enligt en gammal sockenbos berättelse lär orsaken vara att kyrkan inte haft någon sammanhängande stengrund, utan vilat på rösen. I jorden mellan dessa, sadet det att församlingens dödfödda barn hade gravsatts.¹⁵⁷ Detta är en sedvänja som är känd från flera andra platser i Karlstads stift. Trots den dåliga grundläggningen kunde man ändå utröna planmåttan genom att stora mängder av den tidigare kyrkans väggfärg bildat ränder i marken som tydligt markerade byggnadens yttre linjer.¹⁵⁸

1941-43 renoverades Silbodals kyrka under ledning av arkitekt Einar Lundberg. I samband med dessa arbeten byggdes även en bårkällare under kyrkan.¹⁵⁹

Under 1940-1950-talet genomfördes renoveringsarbeten vid Silbodals kyrkogård efter trädgårdskonsulent Edvard Jacobsons förslag. Bl.a. rätades gamla gravplatser och de gamla allmänområdena lades om för familjegravar. Hela kyrkogården planterades med häckar och buskar. Ritningen visar att plattgångar och plattstigar planerades, men troligen lades grusgångar istället.¹⁶⁰ Det senaste utvidgningsområdet i norr finns också med på ritningen och gavs troligen en gestaltning som harmonierade med övriga kyrkogården under denna tid.

Renoveringsförslag till Silbodals kyrkogård, Edvard Jacobson jan 1943, avfotograferad och beskuren ritning, Värmlandsarkiv.

¹⁵⁵ Danielsson 2009.

¹⁵⁶ Gamla kyrkogården och förutvarande kyrkplatsen i Silbodal, *Nya Wermlands-Tidningen*, 20.10.1938, Värmlands Museum.

¹⁵⁷ Hungersnöd stoppade kyrkbygge i Silbodal, *Karlstads-Tidningen*, 25.11.1948, Värmlands Museum.

¹⁵⁸ Ibid.

¹⁵⁹ Danielsson 2009.

¹⁶⁰ Renoveringsförslag Silbodals kyrkogård, Edvard Jacobson jan 1943, Värmlandsarkiv.

1962 genomfördes en utvidgning mot väster efter Edvard Jacobsons ritningar. Området är beläget på en lägre marknivå än den gamla kyrkogården och planerades med tre kvarter; två stora kistgravskvarter, med ett urngravskvarter i mitten. Kistgravskvarteren gavs en modern utformning där gravplatserna anlades i gemensam gräsyta, i långa gravrader längs rygghäckar. Gravraderna avslutades med en grupp prydnadsbuskar. Mellan gravraderna lades plattstigar. Jacobson tog fram detaljritningar för stödmurar, trappor och räcken, särskilda sittplatser, kyrkogårdsmur och grindparti. Ritningen visar en mängd buskar av olika sorter som inramning till kvarteren, samt i områdets ytterkanter. Växtförslaget visar träd som lind, lönn, björk och pil. Buskarna utgjordes bl.a. av berberis, kaprifol, spirea, ölandstok, rödvide, oxbär, smalbladig silverbuske och vitbrokig kornell.¹⁶¹

Under **1980-talet** gavs urngravskvarteret på 1962 års område en ny utformning efter ritningar av Värmlands läns hushållningssällskap. Fler urngravplatser anlades och nya buskar och träd planterades. En sittplats anlades vid kvarterets östra gräns.¹⁶²

1990 anlades en minneslund vid den gamla kyrkplatsen i Silbodals. Förslagsritningarna togs fram av Landskapsarkitekt Gudrun Eldh AB, Karlstad. Vid entrén i norr sattes en järngrind försedd med inskriptionen "Minneslund" och en järngrind sattes även i den östra entrén. På platsen för den gamla kyrkobyggnaden placerades en skulptur gjord av Börje Wahlström, Årjäng. Vid den forna kyrkobyggnadens kor ordnades en smyckningsplats omgiven av tujaplantering samt rabatter för sommarblommor. Två sittplatser anlades i norr respektive öster, med beläggning av marksten. Den gamla kyrkogården planterades också med en omgivande häck och olika sorters buskar samt försågs med belysning.¹⁶³

Under **1990-talets** början revs järnvägsrälisen mellan Kyrkerud i Årjäng och Arvika. Detta underlättade den fortsatta utvidgningen av Silbodals kyrkogård. Landskapsarkitekt Gudrun Eldh gavs i uppdrag att projektera utvidgningen i direkt anslutning och norr om den befintliga kyrkogården.¹⁶⁴ På den gamla banvallen planerades en gång- och cykelväg som kunde ansluta till motsvarande kommunal väg. På så vis skapades en förbindelse mellan ortens centrala delar och skolområdet invid kyrkogården. Likaså planerades angränsande ytor med ekonomibyggnader och ekonomigård. En ny personalbyggnad med garage uppfördes och ett befintligt förråd tillbyggdes. En befintlig ekonomibyggnad vid norra kyrkogårdsmuren revs.

Kyrkogårdsutvidgningen planerades att ske i två etapper. Ett centralt motiv i områdets mitt skulle utgöras av en damm med en utloppsbäck till Silbodalsälven. Invid dammen anlades en meditationsplats samt en intilliggande smyckningsplats med trekantig form. Berg förekom på platsen och smyckningsplatsen fick därför en något förskjuten placering för att undvika bergsprängning. Förslag till ändrat utförande togs fram av Friedhelm Boes, TKL-Konsult AB. Vatten till dammen och för bevattning var till en början tänkt att pumpas från älven, vilket inte fungerade. Damm och bäcken försågs därefter med kommunalt vatten. Dock uppstod ett läckage och vattnet sökte sig till gravkvarteren. Detta ledde till att dammen och bäckfåran torrlades.¹⁶⁵

¹⁶¹ Silbodals kg utvidgning, Edvard Jacobson odaterad, Värmlandsarkiv.

¹⁶² Förslag utformning urngravskvarter med inplacering av nya urngravplatser, Värmlands läns Hushållningssällskap 28.03.1985, Värmlandsarkiv.

¹⁶³ Minneslund, Landskapsarkitekt Gudrun Eldh 1989.05.18, Planteringsplan Gudrun Eldh, 1989.05.18 rev. 1990.04.04 "avseende minskning av vegetativa ytor samt flyttning av meditationsplatsen upp under de stora träden", Värmlandsarkiv.

¹⁶⁴ Ny kyrkogård, etapp 1, revidering enl. PM nr 1 1993.03.10, Värmlandsarkiv.

¹⁶⁵ Krister Johannesson.

Områdets yttre avgränsning, i form av stora stenar lagda på rad, anlades troligen inte exakt enligt ursprunglig ritning. Enligt ett protokoll från ett projekteringsmöte skulle avgränsningen göras kortare i söder. Mot bostadsområdet lades stenar och därtill planterades en tät vegetationsskärm bestående av träd och buskar. Mot den kommunala gångvägen i norr sattes ett nätstängsel.

1997 uppfördes ett gravkapell med bårhus efter ritningar av arkitekt Marianne Åstedt, Holmedal. Gravkapellet har sin placering nordväst om kyrkan, på 1962 års område.

2006 gavs tillstånd till reparations- och förändringsarbeten på dammanläggningen på det senast anlagda kyrkogårdsområdet. Åtgärderna föranleddes av att dammen och bäckfåran varit torrlagda i två år på grund av läckage. En ny dammkonstruktion planerades att gjutas i betong och ett mindre vattenfall skulle tillskapas vid utflödet till nedanförliggande mindre damm. Den torrlagda bäckfåran med underliggande poolduk skulle bevaras för senare åtgärder. I dag är dock dammen igenfylld med grus och bäckfåran fortfarande torrlagd.

2008 asfalterades den gamla kyrkogårdens sidogångar.¹⁶⁶

2016 renoverades ca 200 meter stenmur på det terrasserade området i nordost. De övre stenarna i stödmuren hade flyttat sig utåt, troligen på grund av den asfaltering som utförts av gångarna längs med murarna. I samband med murens omläggning togs asfalten bort och gångarna återfick grusbeläggning.

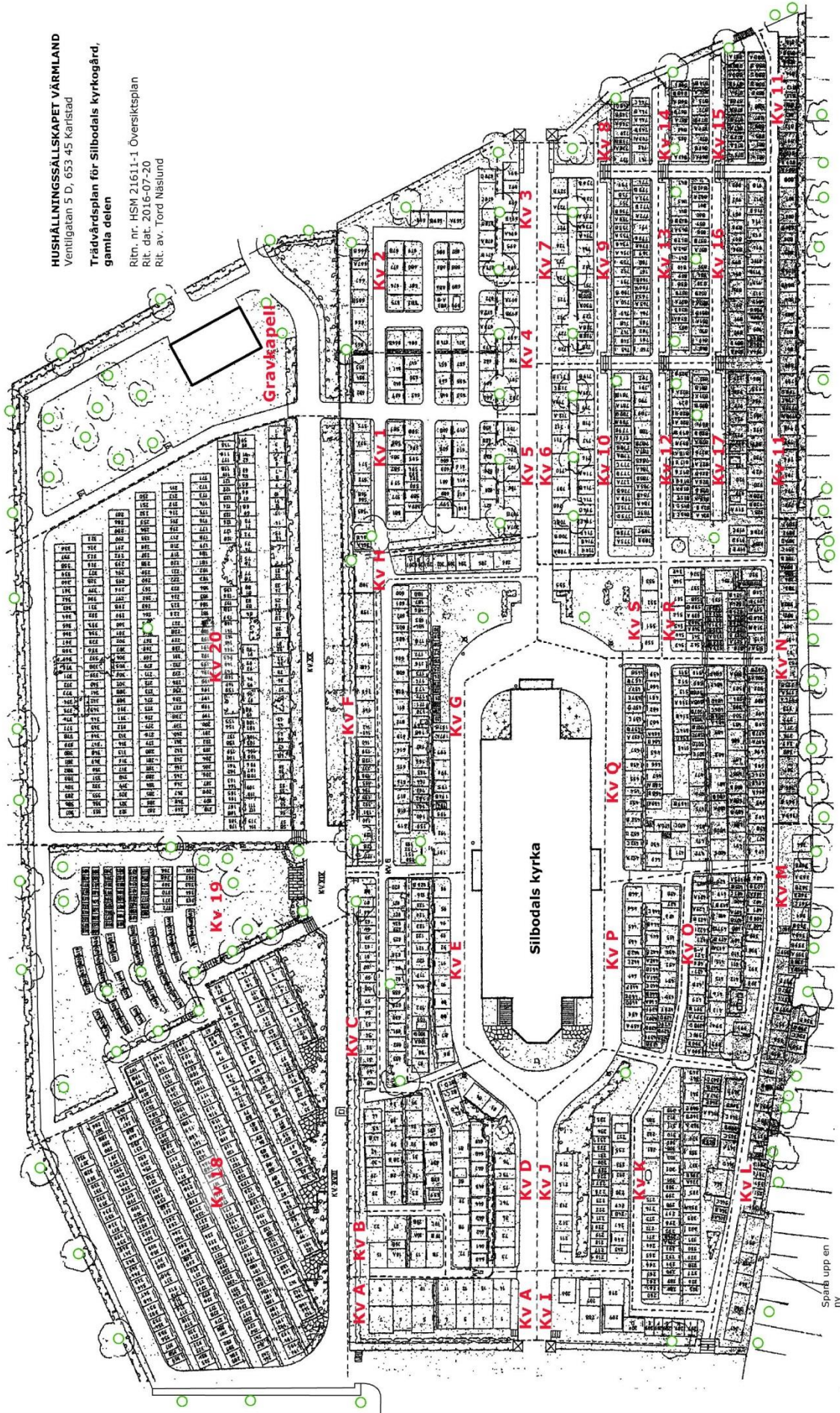
¹⁶⁶ Länsstyrelsens tillsynsprotokoll daterat 2008.12.02.

HUSHÅLLNINGSSÄLLSKAPET VÄRMLAND
Ventilgatan 5 D, 653 45 Karlstad

Trädvårdsplan för Silbodals kyrkogård,
gamla delen

Ritn. nr. HSM 21611-1 Översiktsplan
Rit. dat. 2016-07-20
Rit. av. Tord Nilslund

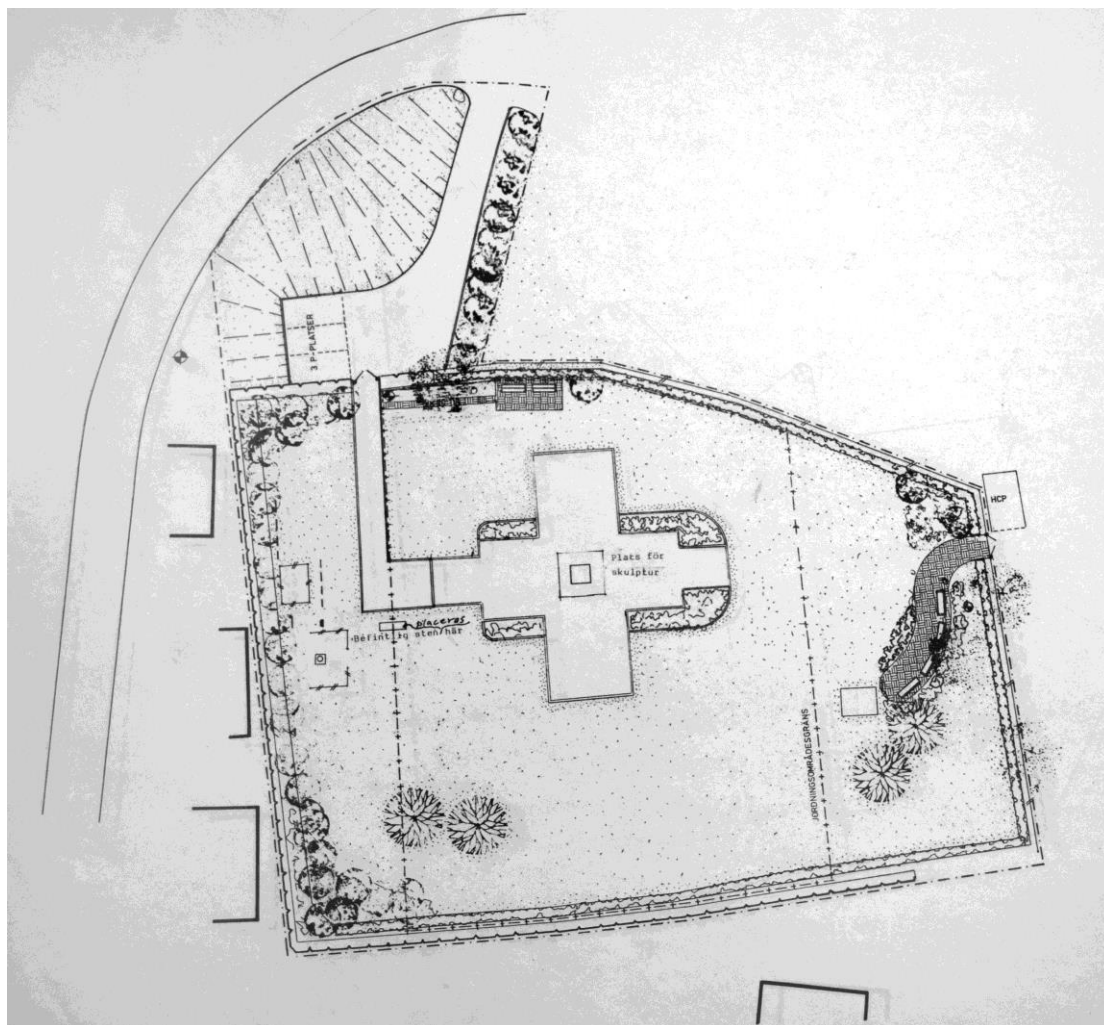
Ritning gjord av Hushållningssällskapet i Värmland. Tillägg med röd text har gjorts i efterhand av Carina Libeck.

Ritning gjord av Hushållningssällskapet i Värmland. Tillägg med röd text har gjorts i efterhand av Carina Libeck.

KYRKOGRÅDEN I DAG

Silbodals kyrka är belägen på en flack höjdrygg i utkanten av Årjäng. Den ursprungliga kyrkogården är som kyrkan orienterad i nordsydlig riktning. Den nya kyrkogårdsdelen ligger i nordväst, på andra sidan om den forna banvallen. Minneslundan är belägen vid den gamla kyrkplatsen ca 200 m söderut. Strax utanför kyrkogården i norr ligger en förvaltningsbyggnad från 1995 samt ett tillbyggt garage från 1981. På kyrkogårdens nordvästra del står ett gravkapell med bårhus från 1997. Under kyrkan i sydost finns också ett äldre bårhus. I söder, utanför kyrkogården, ligger församlingshem och bilparkering. Västerut gränsar kyrkogården mot en skola och i öster till Silbodalsälven.

Situationsplan gällande minneslundan vid gamla kyrkplatsen i Silbodal, upprättad av Landskapsarkitekt Gudrun Eldh 1989.05.18, reviderad 1990.04.04. Avfotograferad och beskuren ritning, Värmlandsarkiv.

Minneslundan är sedan 1990 belägen vid den gamla kyrkplatsen. Platsen omges av bostadsbebyggelse, men är väl avgränsad genom vegetationen. Vid infarten finns en stor sten som ger anvisning om minneslundan med inskriptionen "Silbodals minneslund 1990". Den gamla kyrkplatsen är närmast rektangulär i sin form och omgärdas av stenmur samt av häck och kantsten i nordöstra delen. Ingång sker i nordväst och i öster via järngrindar. Den avgränsande häcken utgörs av häggmispel och syren. Längs den yttre kanten finns olika träd som lönn, kastanj, björk och tall. I områdets mitt ligger en korsformad grusplan som markerar den gamla kyrkans form.

En smyckningsplats finns vid det forna koret, vilket markeras av tujor och blomsterrabatter. Här står också en stensulptur gjord av konstnär Börje Wahlström, Årjäng.

Särskilt anlagda sittplatser med belysning finns i norr och öster. De har markbeläggning av sten och omges av prydnadsbuskar som spirea och ölandstok. Vid den östra sittplatsen leder markbeläggningen fram till två stora gravhällar av kalksten från 1700-talet.

I västra delen står en minnessten med inskriptionen "*Silbodals kyrka stod här 1661-1885*". Vid västra muren finns en gravplats omgärdad av gjutjärnstaket. I en grusad yta finns också ett lapidarium med ytterligare ett järnstaket samt ett antal gravvårdar av bl.a. skiffer, täljsten och gjutjärn, se avsnittet *Mycket värdefulla gravvårdar*.

KVARTER

GAMLA DELEN

Kvarteren på den ursprungliga kyrkogården benämns A-Q.
1932 års utvidgning benämns 01-17.
1962 års utvidgning benämns 18-20.

Kvarter A-H är belägna väster om kyrkan. Den yttre gränsen utgörs av en hög syrenhäck planterad innanför stödmuren. I norr finns en stenmur bevarad som gräns mot 1932 års område. Någon egentlig trädkrans existerar inte på denna sida av kyrkogården. De äldsta planterade träden utgörs av enstaka lönnar längs med muren och inne i kvarteren i höjd med kyrkan. Där står även en ask. Vid en gravplats har två tujor växt sig höga. Den södra huvudgången flankeras av mjukt formade planteringsytter med syren på stam, prydnadsbuskar och perenner. På vardera sida om huvudgången i norr står en serbisk gran. Rygghäckar förekommer sparsamt och utgörs av måbär. Många gravrader står fritt med gravvårdar i gemensam gräsyta.

I kvarteren närmast den södra entrén finns fyra bevarade ramgravar belagda med grus, liksom några högresta gravvårdar från 1800-talets slut och 1900-talets början. Flera gravplatser har förlorat ursprunglig stenram och grusbeläggning. Kvarteren väster om kyrkan har ingen enhetlig karaktär utan här förekommer gravvårdar från 1800-talets slut fram till i dag. Låga breda stenar dominerar. Här och var står enstaka äldre, höga och smala, gravvårdar. I kvarter G, längs häcken nordväst om kyrkan, finns en handfull bevarade små enkla gravvårdar intill varandra. Dessa minner om en f.d. allmänning från 1920-talet.

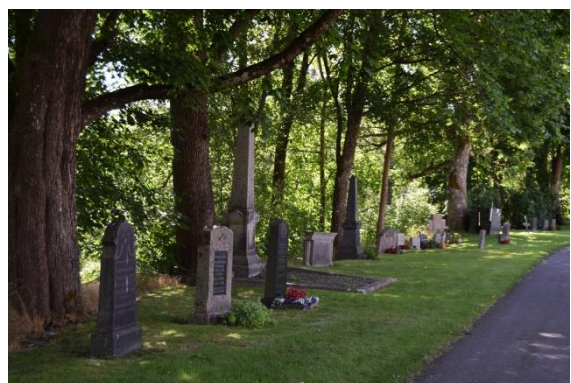

Kvarter I-Q är belägna öster om kyrkan. Marken är relativt plan i söder men kvarteren i höjd med kyrkan är förlagda på sluttande mark mot öster. På två ställen finns trappor; utanför östra kyrkporten, samt öster om kyrkans vapenhus. Den yttre gränsen utgörs i söder av syrenhäck och stödmur. I östra gränsen, mot älvslänten, finns en självsådd trädkrans. I den står lönn, alm, kastanj och björk. I själva slänten växer också lövträd. Den södra huvudgången flankeras av mjukt formade planteringsytter med syren på stam, prydnadsbuskar och perenner. Strax intill står en hägg. På vardera sida om huvudgången i norr står en serbisk gran. Rygghäckar förekommer sparsamt och utgörs av måbär. Många gravrader står fritt med gravvårdar i gemensam gräsyta. Den södra delen har en öppen karaktär då den saknar häckar och tydlig struktur.

Kvarteren har ingen enhetlig karaktär eftersom de har omlagts vid flera tillfällen. Längs kyrkogårdens östra sida, kvarter L, M och N, finns dock en relativt väl sammanhållen rad med gravvårdar från 1900-talets början. De utgörs av höga smala stenar. I övriga kvarter förekommer enstaka höga stenar från 1800-talets slut och även ett antal gjutjärnskors. Intressanta är också några gjutna gravvårdar från 1900-talets första decennier.

Nära södra ingången finns två bevarade ramgravar belagda med grus. Ytterligare två grusgravar påträffas i kvarteren öster om kyrkan. Nordöst om kyrkan finns en gravplats omgärdad av kraftiga stenstolpar förbundna med kätting. Gravplatsen är dock igensådd med gräs.

I flera av kvarteren förekommer spridda allmänna gravplatser från 1910-1930-talet. På dem finns små enkla gravvårdar och liggande hällar. Ibland markeras gravplatsen enbart av en plantering med kärleksört.

Kvarter 01-07 är belägna nordväst och norr om kyrkan. Den yttre gränsen mot söder, väster och norr utgörs av mur och stödmur. Längs muren i väster och norr finns totalt tre lindar. I öster är några av kvarteren belägna längs den norra huvudgången som kantas av en lindallé. Allén skänker rumslighet och en särskild karaktär till dessa gravrader.

Området väster om allén har en öppen karaktär. En måbärshäck delar in området i två avdelningar. I övrigt finns inga häckar. Miljön upplevs i viss mån som väl sammanhållen då i princip samtliga gravvårdar är tillkomna under 1940-talets början. De utgörs av kraftiga, breda stenar. Vissa av dem är grovt huggna med tempelmotiv. Många av dem är försedda med titlar. Den ursprungliga karaktären är dock förlorad. Gravplatserna har troligen varit försedda med både rygghäckar och kortare sidohäckar samt gravramar. Den bakre ramen finns i flera fall kvar, vilket ger ett förvanskat intryck.

Kvarter 08-17 i nordöst är anlagda på terrasser med stödmurar av huggen sten. Terrasserna är förbundna med trappsteg. En sträcka längs den yttre gränsen mot norr utgörs av stödmur. Här finns också en rad av lindar. Längs östra sidan avgränsar en måbärshäck mot slänten och älven. Bakom häcken finns en självsådd trädkrans av lönn, alm, hägg och björk. Gravvårdarna på terrasserna är alla vända mot öster medan gravvårdarna längs häcken är vända mot väster. Området har en öppen karaktär. Terrasserna har planterats med hängkaragan och fjäderkaragan. Vid en gravplats har en pelartuja växt sig hög. Gångarna i kvarteren är belagda med grus. De övre terrasserna tycks ha nyttjats för allmänna gravar under 1940- och 1950-talet. Vissa av dem har upplåtits som familjegravar. Vårdarna över enskilda utgörs av små enkla stenar och hållar. Det finns stora luckor mellan gravplatserna och troligen har många vårdar försvunnit. Kvarter 10 har tagits i bruk för förnyad gravsättning under 1980-1990-talet. Längs den nedre gångvägen finns familjegravar där vårdarna utgörs av låga breda stenar.

Kvarter 18-20 ligger i väster på en lägre marknivå än övriga kyrkogården, och marken sluttar något mot väster och söder. Den södra sidan avgränsas genom en mur. Den västra sidan av området avgränsas av en oxelhäck samt en trädkrans med björk. Längst i norr finns en björkdunge, samt gravkapellet som omges av tujor. Den östra sidan avgränsas genom den gamla kyrkogårdsdelens stödmur.

En gångväg löper längs med muren i öster vilken upplevs som en "grön passage". Grönskan ges av syrenhäcken som är planterad på gamla kyrkogården samt av en friväxande oxbärshäck väster om gångvägen. Det förekommer även stora prydnadsbuskar längs vägen. I anslutning till mittenkvarteret leder gångvägen till en utvidgad plats med räcke, en terrass/utsiktsplats varifrån trappor leder mot norr respektive söder. Nedanför terrassen finns en särskilt anlagd sittplats.

De tre kvarteren har anlagts med olika gestaltning. Kvarter 18 i söder har gravrader i sydvästlig-nordvästlig riktning. Rygghäckarna utgörs av häggmispel och vissa gravrader står fritt utan häck. De fem övre gravraderna i öster, avslutas i sin södra ände genom en särskilt anlagd sittplats. Marken är belagd med oregelbundet formad marksten och sittplatserna omges av buskar och rabatter. Gravvårdarna uppvisar stor homogenitet med låga och breda stenar, tillkomna från 1960-talet och framåt. Det kan nämnas att Klara Johansson (1902-1992), konditor och poet, är begravd i detta kvarter. Thore Skogman tonsatte några av hennes dikter. Hon blev känd som "Clara mä tåa" efter ett framträdande i tv-programmet Hylands hörna. *Claras forg* är uppkallat efter henne och där finns en minnessten över konditoriet.

Kvarter 19 i områdets mitt är i det närmaste trekantigt i formen och har svagt bågformade gravrader för urngravar. Här finns en trädunge av oxel, purpurapel och björk. Oxbärsbuskar och sockertoppsgran växer kring vissa träd och i kvarterets ytterkant vilket skapar rumslighet och en särskild karaktär. I kvarterets bakre del, nedanför terrassen, finns den tidigare nämnda sittplatsen. Marken är belagd med markplattor och platsen omges av klottujor.

Kvarter 20 i norr har långa gravrader i nordsydlig riktning. De tre övre gravraderna i öster har rygghäckar av oxbär medan övriga gravrader står fritt i gemensam gräsyta. Gravraderna avslutas av en grupp stora prydnadsbuskar. Tidigare rygghäckar är borta och området har därför en mycket öppen karaktär.

I gräsytan längs med muren i väster, finns ett lapidarium med smideskors från 1700- och 1800-talet samt gjutjärnsvårdar från 1800-talet. Enligt uppgift är smideskorsen flyttade från gamla kyrkplatsen. Se avsnittet *Mycket värdefulla gravvårdar*.

NYA DELEN

Kvarteren på den nya kyrkogårdsdelen benämns A-K. I dag är endast kvarter F, G, H, J och K tagna i bruk.

Kvarter A-K, belägna i nordväst, är tydligt avskilda från den gamla kyrkogårdsdelen genom den gång- och cykelväg som anlagts på den gamla banvallen. Den nya delen avgränsas i öster av en markvall med en trädkrans. I söder, väster och norr finns en avgränsning i form av stora naturstenar lagda på rad. I norr finns även ett trädstaket. Buskplantering förekommer längs ytterkanterna men är ojämnt etablerad. Trädkransen består av olika trädslag som lind, rönn, vitoxel, lönn, blodhägg och björk. De tre förstnämnda arterna föreslås dock att bytas ut enligt trädvårdsplanen. Mitt på området har en rad med tårbjörkar planterats i nord-sydlig riktning för att avgränsa några större kvarter i väster, som ännu inte tagits i bruk, från de mindre kvarteren i öster. Områdets södra och västra del präglas av stora vida gräsytor.

Gravraderna i de kvarter som har tagits i bruk, har bakgrund av olika sorters prydnadsbuskar, bl.a. ölandstok och formklippt tuja. Hängaskar förekommer inne i kvarteren, men är drabbade av askskottsjuka. Andra solitära träd som kan nämnas är av sorterna blågran, syren, skogsalm och prydnadsäpple.

Ett centralt motiv på området är en ursprungligt anlagd damm och en bäckfåra. Dammen var vid inventeringstillfället igenfylld på grund av läckage och bäckfåran torrlagd. Söder om dammen finns en ursprungligt planerad minnesplats. Marken är belagd med sten och platsen omges av en rad pelartujor. Intill finns en berghäll och en grusad markyta avsedd som smyckningsplats.

INSKRPTIONER OCH TITLAR

Gravvårdarna på Silbodals kyrkogård avspeglar socknens näringar, men även många funktioner i centralorten Årjäng. Jordbruket finns representerat av titlarna *Hemmansägaren*, *Lantbrukaren*, *Godsägare*, *Fastighetsägare*, *Arrendatoren* samt *Distriktslantmätare*. Den ovanliga inskriptionen *Dannemannen* finns på en av gravvårdarna vid gamla kyrkplatsen. Med denna titel brukade bondeståndets representeranter tilltalas. Den kan också syfta på en pålitlig och redbar man av allmogen. Om skogsnäringen vittnar titlarna *Skogsvaktaren*, *Skogsmästaren*, *Länsskogsvaktare* och *Skogsförvaltaren*. Bland hantverksyrkena framträder de ålderdomligt klingande titlarna *Skräddaren*, *Skräddarmästare*, *Garvarmästare*, *Mjölhnaren*, *Urmakaren* och *Kakelugnsmakare*. Bygg- och anläggningsidan representeras av; *Snickaren*, *Snickarmästare*, *Byggnadssnickaren*, *Byggmästaren*, *Plåtslagarmästaren*, *Målarvärdmästare*, *Murarmästaren* och *Vägmästare*. Titlar med koppling till industrier finns också; *Modellsnickaren*, *Smidesmästaren*, *Verkmästare*, *Verkstadsförman*, *Disponent*, *Fabrikör*, *Ingenjören*, *Bokhållare* samt *Trävaruhandlande*.

Handelns betydelse visar sig genom tiotalet gravvårdar med titeln *Köpman*. Här finns också titlarna *Handlanden*, *Charkuteristen*, *Bokhandlare*, *Möbelhandlare* och *Järnhandlare*. Ortens serviceyrken representeras av; *Apotekaren*, *Bankkamrer*, *Kamrer*, *Postassistenten*, *Frisörmästare*, *Källarmästare*, *Trädgårdsmästare*, *Elektriker* och *Telefonreparatör*. Bland transportyrken finner man titlarna *Ångbåtsbefälhavare*, *Lokomotivföraren*, *Lokförare* samt *Chaufför*.

Det offentliga företräds av tjänstemannatitlar som *Byrådirektören*, *Advokat* och *Sysslomannen*. Den sistnämnda titeln innebär en befattning som advokat, god man eller liknande. Vidare påträffas titlarna *Nämndeman*, *Häradshövdingen*, *Kronolänsmannen*, *Kronoassistent*, *Tulltjänsteman*, *Polisman*, *Polisassistent* och *Landstingsmannen*. Vid en av landstingsmännens gravvårdar påträffas även inskriptionen *R.V.O.* vilket är en förkortning för *Riddare av Vasaorden*. Inom det militära påträffas titlarna *Fanjunkare*, *Furiren* och *F.d. soldaten*.

Skolväsendet representeras av flera gravvårdar med titeln *Folkskolläraren*. På en håll finns såväl titeln *Folkskolläraren* som *Småskollärarinnan*. Vidare påträffas titlarna *Läraren*, *Distriktsöverlärare*, *Rektor*, *Musikkonsulenten* samt *Skolvaktmästare*. Om sjukvården vittnar titlarna *Tandläkaren*, *Leg. Läkaren* och *F. Överläkare R.N.O.* (*Riddare av Nordstjärneorden*). På ett gjutjärnskors står förkortningen *Med. Doctor. Chir. Mag.* (*Medicine Doctor Chirurgie Magister*). Inom denna yrkeskategori återfinns kvinnliga yrkestitlar som *Barnmorskan* och *Sjuksköterskan*. Vid en kvinnas grav står titeln *Farm. Kand.* (*Farmacie Kandidat*), d.v.s. en farmaceut som bereder läkemedel. Ytterligare två kvinnor har getts särskilda titlar; *Trotjänarinnan*, vilket syftar på en kvinna som arbetat under lång tid i samma hushåll, samt vid den andra kvinnans gravplats; *Löjtnant i frälsningsarmén*. I regel förekommer endast inskriptioner som *Hustrun*, *Makan* och *Mor* vid kvinnornas namn, eller som i vissa fall *Änkefru* eller *Fru*. Ibland påträffas inskriptioner som visar andra släktförhållanden, exempelvis *Syskonen*, *Systrarna* eller *Bröderna*.

På kyrkogården finns också några gravvårdar som har titlar med koppling till församlingen; *Kyrkovärden*, *Kyrkvärden*, *Kontraktsposten* och *Kyrkoherde*. Ytterligare titlar med koppling till det religiösa är *Pastor* och *Kongomissionären*. Andra intressanta titlar som påträffas vid Silbodals kyrkogård är *Arkitekt*, *Redaktör* och *Estländaren*. Titeln *Svenskamerikanen* minner om den forna emigrationen.

På både äldre och yngre gravvårdar förekommer bibelhänvisningar och psalmverser. En del texter är korta sentenser eller skrivna som en sista hälsning; "Älskad i livet, saknad i döden", "Djupt sörjd och saknad", "Sov i ro", "Ditt ljusa minne lever bland oss kvar", "De hava övervunnit", "Vart de gått veta vi och vägen veta vi", "Vi får mötas bortom floden där ej stormen når oss mer", "Sorg och oro som livet gav når ej i den tysta grav", "Plikt-Möda-Lycka".

Vissa inskriptioner har en trösterik innebörd; "I våra hjärtan du är oss när, när vi ser solnedgångens ljuva skär", "Lycklig var hon redan här på jorden dubbelt lycklig uti himlen vorden", "Den nötta vandringstaven du lägger ned vid graven", "Mången strid oss förestår lycklig den som vila får", "Gud skall avtorka alla tårar från deras ögon. Upp. 21:4".

Många inskriptioner har ett tydligt religiöst budskap; "Kristus mitt liv döden min vinning", "Saliga äro de renhjärtade, ty de skola se Gud", "Jag Herren har kallat dig i rättfärdighet", "Gud är vår tillflykt", "Herren är min herde", "Saliga äro de fridsamma", "Sälla äro de som sova", "Se Guds lamm som borttager världens synd", "Detta är vittnesbördet, att Gud har givit oss evigt lif, och det livet är i Hans son", "Vi tro, de dödas uppståndelse och ett evigt liv", "Jag är uppståndelsen och lifvet. Joh. 11:25", "Gode Gud låt ditt eviga ljus lysa över varje själ", "Jesus sade: Jag lever i skolen och leva", "Säll är den vilkens överträdelse är förlåten vilkens synd är överskyld".

En ovanlig inskription är en text ur romanen *Kristens resa* av John Bunyan utgiven 1678; "Saliga äro de som två sina kläder att de må få tillträde till livets träd och genom portarna ingå i staden".¹⁶⁷

En ovanlig psalmvers lyder; "Helt wist dü ser til barnet ner och åt Guds Faderssköte mig ömt förtror, Du goda mor, Till des jag når det möte". Orden är hämtade från psalm 539 vers 7, som enligt psalmboken brukade läsas vid en moders död.

VEGETATION

På den äldsta kyrkogårdsdelen är trädbeståndet blandat och omfattar bl a lönn, ask, alm, oxel och björk. På 1932 års del finns en lindallé, och lindar står även utmed norra muren. På 1962 års område finns bl.a. björkar, både i en dunge och längs västra gränsen. De sparsamt förekommande kvartershäckarna på de äldre delarna är av måbär. Syren förekommer som yttre gränshäck. På 1962 års område utgörs kvartershäckarna av häggmispel samt oxbär. Yttre gränshäck utgörs av oxel. På området förekommer flera sorters prydnadsbuskar.

1995 års område har en trädkrans med olika arter. De som uppvisar bäst etablering är lönn, blodhägg och björk. Inne på området förekommer även bl.a. tårbjörk, blågran, syren, skogsalm och prydnadsäpple. Här har många olika prydnadsbuskar planterats, både som yttre avgränsning, och inne i kvarteren som bakgrund till gravraderna.

Minneslunden vid den gamla kyrkplatsen omges av träd som lönn, kastanj, björk och tall. Avgränsande häck utgörs av häggmispel och syren.

¹⁶⁷ www.wikipedia.se

OMGÄRDNING OCH ENTRÉER

Den gamla kyrkogårdsdelen omges av mur och stödmur. Entré finns i södra, respektive norra muren i anslutning till huvudgångarna framför kyrkan. Portstolparna är kraftiga. I söder är de försedda med kopparhuv och lyktor. Vid inventeringstillfället var de dock avlägsnade, men kommer att ersättas. Den södra entrén är försedd med en grind av smidesjärn. I norra muren finns likaså kraftiga portstolpar, men här kröns de av huvformiga stenblock och klot. Utvidgningen mot väster omgärdas av mur på södra sidan. 1995 års område omges längs västra och norra sidan av en avgränsning i form av stora naturstenar lagda på rad. Längs norra sidan avgränsar även ett trådstaket. Två entréer finns längs östra sidan och en entré finns i västra sidan. Grindarna är av järn och sitter i järnstolpar. På sidorna finns även mindre sidostycken med stolpar. Minneslunden vid den gamla kyrkplatsen omges delvis av mur. Här finns två entréer med järngrindar.

BYGGNADER

Kyrkan uppfördes 1855-1859 efter ritningar av arkitekt C. G. Blom Carlsson. Kyrkan är av topografiska skäl orienterad i nord-sydlig riktning, vilket är ovanligt. Kyrkan är murad av sten och består av ett rektangulärt långhus med smalare tresidigt avslutat kor i söder samt torn i norr. Exteriören är välbevarad och ett typiskt exempel på den mer elaborerade nyklassicismen som gjorde sig gällande efter 1800-talets mitt. Fasaden är putsad i en vit kulör.

Gravkapellet med bårhus, som invigdes 1997, är uppfört efter ritningar av arkitekt Marianne Åstedt, Holmedal. Gravkapellet är en rektangulär putsad stenbyggnad med sadeltak täckt av skiffer. Entré sker i norr genom en insänkt portal. Ovan entrén sitter en takkupa. Mot öster finns ett stort rundbågigt fönster. Fasaden är avfärgad i svagt rosagul kulör.

Församlingshemmet härrör från 1800-talets andra hälft och är i grunden en stor gammal skola som ombyggts till församlingshem och pastorsexpedition. Den äldre delen av byggnaden har T-form, med en stor vinkelbyggnad, som sedan påbyggs med en lägre expeditionsdel. Fasaderna är klädda med träpanel som är målad med oljefärg i faluröd kulör. Samtliga huskroppar har sadeltak med betongtegel. Entré sker från öster.

Förvaltningsbyggnaden med garage uppfördes 1995. Fasaderna är klädda med ljusgrå träpanel och taket är belagt med betongtegel.

Garaget är enligt uppgift uppfört 1981 men om- och tillbyggt 1995. Ursprungsbyggnaden har putsade fasader medan tillbyggnaden är klädd med träpanel. Hela garaget är avfärgat ljusgrått.

ÖVRIGT

På kyrkogårdens äldre delar, i anslutning till servicestationer, finns två gjutna brunnar. I kvarter K är brunnens insida belagd med små runda naturstenar. I kvarter 12 har brunnen åttkantig form och är avtäckt med skiffer. Denna typ av brunn brukar i regel finnas vid särskilt anlagda sittplatser. Äldre ritningar redovisar dock inte denna brunn.

Den gamla kyrkogårdens belysning utgörs av svarta lyktstolpar med klotarmaturer, samt av lyktor på den södra entréns portstolpar. Belysning finns även i minneslunden samt på 1995 års område.

Silbodals kyrka från 1859.

Församlingshemmet från 1800-talet, om- och tillbyggt under 1900-talet.

Gravkapellet från 1997, sett från sydost.

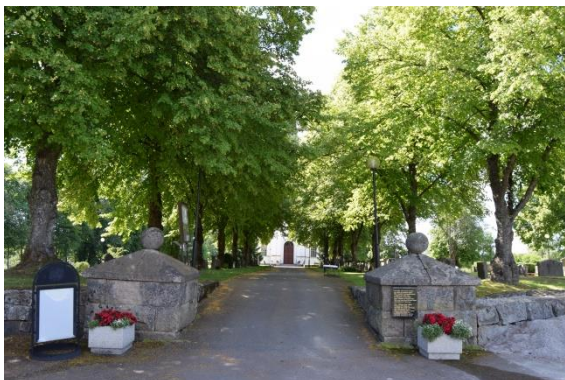
Gravkapellet sett från nordost.

Förvaltningsbyggnad från 1995.

Garage från 1981, tillbyggt 1995.

Norra entrén.

Södra entrén.

SAMMANFATTNING AV SILBODALS KYRKOGÅRDS KARAKTÄRSDRAG

Kyrkan är belägen på en flack höjdrygg i Årjängs samhälles södra del. Kyrkogården omges i norr av bebyggelse, i öster av älven, i söder av parkeringsplats och bebyggelse, och i väster av en skola. Den omges av stödmur i norr och söder. I öster bildar slänten mot älven en naturlig gräns och i västra gränsen har en oxelhäck planterats.

De äldre delarna av kyrkogården är orienterad efter kyrkans nordsydliga plan. Marken sluttar mot öster och den nordöstra delen är terrasserad med stödmurar. Gångarna på det terrasserade området är grusbelagda medan övriga gångar är asfalterade. Trädkransen i öster är självsådd och utgörs av blandade lövträd. I norr utgörs trädkransen av lind. Huvudgången mot kyrkan i norr flankeras av en lindallé och den södra huvudgången flankeras av planteringsytter med syrener och prydnadsbuskar. Denna växtlighet är betydelsefull för rumsligheten och grönskan på kyrkogården. De äldre delarna av kyrkogården har genomgått många förändringar. Avskiljande häckar liksom gravramar har tagits bort och grusgravar såtts igen med gräs. I dag finns åtta bevarade grusgravar. De flesta återfinns nära den södra ingången. En gravplats söder om kyrkan omgärdas också av stenstolpar och kätting. Allmänområden har funnits i kvarterens mitt, men har lagts om för familjegravar. Små enkla stenar och hällar från 1910-1940-talet påträffas i många av kvarteren och minner om de forna allmänningarna. Rygghäckar av måbär förekommer som bakgrund till vissa gravrader, men de allra flesta gravplatserna står fritt utan bakgrund. Området i sydost har en öppen karaktär och saknar struktur eftersom häckar tagits bort. En relativt väl sammanhållen gravrad av äldre högresta stenar från 1900-talets början finns vid kyrkogårdens östra gräns. Ett område i nordväst upplevs också som en väl sammanhållen miljö, trots att den ursprungliga karaktären med gravramar och skiljehäckar gått förlorad. Här finns en grupp gravvårdar från 1940-talet som utgörs av kraftiga breda gravvårdar. Kyrkogården i övrigt uppvisar ingen enhetlig karaktär. I kvarteren förekommer gravvårdar av olika form och storlek, från 1800-talets slut fram till i dag. Av intresse är de äldsta gravvårdarna med inskriptioner. På kyrkogården finns också flera gjutjärnskors från 1800-talet samt betonggjutna gravvårdar från 1900-talets första decennier. Av intresse är också ett lapidarium med ett smideskors från 1700-talet samt gjutjärnsvårdar från 1800-talet.

1962 års område ligger på en lägre nivå än den gamla delen. Här utgörs trädkransen av björk, och en björkdunge finns även vid gravkapellet i norr. Urngravskvarteret i områdets mitt har en lummig karaktär med träd som oxel, purpurapel och björk. Gravvårdarna uppvisar stor homogenitet med låga breda stenar, placerade i gemensam gräsyta, längs rygghäckar i långa gravrader. Vissa gravrader i södra delen står fritt utan häck. Kvarteret i norr har en öppen karaktär då häckar tagits bort. Stora prydnadsbuskar ger dock viss struktur.

1995 års område är tydligt avskilt från de äldre delarna genom en gång- och cykelväg. Det nya kyrkogårdsområdet är anlagt med friare former än de tidigare och med en större artrikedom vad gäller växtligheten. De södra och västra delarna präglas av stora vida gräsytor eftersom dessa områden inte tagits i bruk ännu. Kvarteren i nordväst är inbäddade i grönska genom olika slags prydnadsbuskar. Mitt på området finns ett centralt motiv i form av en damm och en bäckfåra samt en minnesplats. Vid inventeringstillfället var dock dammen igenfylld och bäckfåran torrlagd på grund av ett tidigare läckage.

Minneslunden vid den gamla kyrkplatsen är likaså tydligt avskild från den övriga kyrkogården. Innanför en tät avskärmande vegetation har minneslunden en öppen karaktär. På platsen finns ett antal intressanta äldre gravvårdar, däribland två kalkstenshällar från 1700-talet samt några gravvårdar från 1800-talet i skiffer, täljsten och gjutjärn.

LAGSKYDD

Begravningsplatsen är tillkommen före 1940 och skyddas därmed av kulturmiljölagens 4 kapitel 13 § som säger "I fråga om en begravningsplats som anlagts före utgången av år 1939 krävs tillstånd av länsstyrelsen för att väsentligt ändra begravningsplatsen". Tillstånd krävs alltid för utvidgning och för uppförande eller väsentlig ändring av byggnader, murar, portaler eller andra fasta anordningar. Detta skydd omfattar även de delar av kyrkogården som är tillkomna efter 1939. Vid frågor kring förändringar och tillstånd kontakta gärna Länsstyrelsen i Värmlands län.

ATT SÄRSKILT TÄNKA PÅ I FÖRVALTNING OCH ANVÄNDNING AV SILBODALS KYRKOGRÅRD

Viktigt för helheten

- Stenmuren är ett viktigt arkitektoniskt element och avgränsar kyrkogården både fysiskt och symboliskt från omgivningen. Stenmuren ska bevaras.
- Kyrkogårdens ingångar med grindar av järn. Grindar ska bevaras och vårdas med traditionella material och metoder.
- Kyrkogårdens gångar bör ha bevarad sträckning.
- Viktiga platser i anläggningen är särskilt anlagda sittplatser för kontemplation. Sittplatserna bör bevaras.
- På nya kyrkogårdsområdet finns ett centralt motiv i form av en ursprungligt anlagd meditationsplats i anslutning till en damm och bäckfåra. Den centrala sittplatsen bör bevaras.
- Servicestationer ska vara noga planerade och anlagda så att de inte inkräktar på gravplatser.
- Kyrkogårdens grusgravar/ramgravar är att betrakta som värdefulla. Vid återupplåtelse bör gravplatsen ha bevarad stenram och grusbeläggning.
- Mycket värdefulla gravvårdar, som är i församlingens ägo, ska inte avlägsnas från befintlig plats, ändras eller återupplåtas.
- Värdefulla gravvårdar, som är i församlingens ägo, bör bevaras och bör inte avlägsnas från befintlig plats. När en gravanordning som klassats som värdefull är/blir återlämnad kan gravvården/gravplatsen återanvändas, exempelvis genom att man slipar ned inskriptioner och gör nya. Dekor bör dock sparas. I de fall där inskriptionen bedöms vara av kulturhistoriskt intresse bör återupplåtelse ske utifrån vad som bedöms lämpligt i varje enskilt fall. En möjlighet är att man vänder på gravvården och gör en ny inskription. På så vis bevaras inskriptionen till eftervärlden. Återanvända gravvårdar bör förses med recyclingsymbol för att redovisa förändringen och för att uppmärksamma eventuell inskription på baksidan. I vissa fall kan originalstenen lämnas orörd och en ny liggende sten tillföras.

Viktigt för de olika delarna

- Nya gravvårdar på återupplåtna gravplatser bör anpassas efter karaktären för respektive område, vad gäller storlek, form och material. Huvudmannen ska upplysa gravrättsinnehavare om vikten av att värna de kulturhistoriska värdena vid återupplåtelse av gravplats.
- Kvarter A-E samt kvarter I-K; Den södra huvudingången är ett viktigt stråk, och kvarteren söder om kyrkan har många kulturhistoriskt värdefulla gravplatser. Tillförsel av nya gravvårdar ska ske under noga övervägande och anpassas vad gäller storlek, form och material för att harmoniera med miljön och omgivande gravvårdar. Återanvändning kan med fördel komma i fråga i dessa kvarter.
- Kvarter Q; Här finns ett bevarat träkors. Att fortfarande kunna avläsa en sådan gravmarkör är av socialhistoriskt värde. Man bör bevara detta så långt det är möjligt. När korset inte håller längre bör man tillverka en kopia, se kapitlet *Vård – och underhåll*.
- Kvarter L, M, N; Gravraden längs kyrkogårdens sydöstra sida utgörs av en väl sammanhållen gravrad av bl.a. högresta gravvårdar från 1900-talets första år. Denna gravrad bör bevaras och tillförsel av nya gravvårdar bör undvikas.
- Kvarter 01-07; Trots förändringar finns en homogen karaktär som bör bevaras, med stora breda gravvårdar. Om en gravplats återupplåts bör befintlig gravvård återanvändas. Endast i undantagsfall bör nya gravvårdar tillföras. Nyttillförda gravvårdar ska anpassas vad gäller storlek, form och material. Alternativt utgörs av liggande hållar av rektangulär form.
- Kvarter 08-17; De övre terrasserna har tidigare nyttjats som allmänområden. I kvarter 09 finns en grupp allmänna gravvårdar vilka minner om områdets tidigare karaktär. De utgörs av låga högsmala stenar i ljusröd och ljusgrå granit samt någon enstaka i diabas. Vid återupplåtelse av gravplatser bör gravvårdarna hålla en mindre skala.

Vegetation

- Antagen trädvårdsplan ska följas.
- Den gamla kyrkogårdens trädkrans i öster och norr, liksom allén norr om kyrkan är en viktig del av karaktären och bör fortsatt bevaras.
- Björkdungen vid gravkapellet har en särskild karaktär som är viktig att bevara.
- Äldre planteringsritningar och växtförslag bör vara vägledande om man önskar söka tillstånd för nyplanteringar.
- Kvartershäckar och prydnadsbuskar utgör bakgrund till gravvårdar. De är betydelsefulla för kyrkogårdens struktur och karaktär och bör bevaras. Särskilt viktiga är planteringsytorna längs huvudingången söder om kyrkan.
- Äldre perenna växter vid gravplatser bör bevaras i möjligaste mån.

MYCKET VÄRDEFULLA GRAVVÅRDAR SILBODAL

* = återlämnad grav

Gravnummer: saknas*

Tillkomstår: 1778

Placerad vid gamla kyrkplatsen.

Urvalskriterium: Hög ålder, material-kalksten. Det är osäkert om det är en ursprunglig placering. Enligt boken Silbodal från 1966 är detta den *Langströmska graven*. Kyrkoherde Nils Langström avled 1753. Han var gift med Anna Örtendahl, änka efter Olof Örtendahl, komminister i Järnskog och Skillingmark. Styvsonen Sven Örtendahl efterträdde sin styvfar Nils Langström som kyrkoherde och antas också vila i familjegraven. I dag är inskriptionen svårtydd, men enligt Silbodalsboken löd den: Wunder Denne Sten Wilar Sine Ben Kyrko Herden Nils Langström Och Des Kiära Hustru Anna Warlind Anno 17...¹⁶⁸

Karaktäristik: Två stora kalkstenshällar invid varandra. En namnplatta av brons är monterad i senare tid.

Inskription bronsplatta: Kyrkoherde Sven Örtendahl *1714 +1778.

Gravnummer: saknas*

Tillkomstår: 1895

Placerad i/bredvid lapidarium vid gamla kyrkplatsen.

Urvalskriterium: Inskription- titel, psalmvers, bibel-hänvisning, material- järnstaket. Det är oklart om detta är den ursprungliga gravplatsen. Gravvården står vänd mot muren och häcken.

Karaktäristik: Grusgrav delvis omgärdad av järnstaket. Hög obeliskformad gravvård. Inskription: Kronolänsmannen Israel Roman *27/9 1812 +8/6 1854 och hans maka Edla Roman född Jordansson *20/2 1822 +26/3 1893. Sv. Ps. 468 v. 13 o 14. Sv. Ps. 119. Math. 5 kap. 9v.

Gravnummer: saknas*

Tillkomstår: 1845

Placerad i lapidarium vid gamla kyrkplatsen.

Urvalskriterium: Hög ålder, material- gjutjärn, inskription-symboler, berättande, psalmverser. Gravvård över två döttrar till Carl Petter Groth, arrendator till Kyrkerud, och Anna Kristina Wennersten.¹⁶⁹

Karaktäristik: Gjutjärnsvård med symbolen av en bruten blomma samt en lagerkrans. Inskription: Här hvilar Hilda M. G. Groth född d. 16/2 1832 död d. 23/9 1845 sörjd och saknad Ps. B. 494 v.3. /Här hvilar äfven Anna Carolina Groth född d. 27/1 1830 död d. 8/3 1848 saknad av sörjande föräldrar och syskon. Ps. B. 493 v.3.

¹⁶⁸ Silbodal 1966

¹⁶⁹ "Slägttavla över släkten Groth" www.lundin-gauffin.se/slakt/groth.pdf

Gravnummer: saknas* Tillkomstår: trol. 1800-talets mitt.
Placerad i lapidarium vid gamla kyrkplatsen.

Urvalskriterium: Hög ålder, material- skiffer, inskription-
ortnamn.

Karaktäristik: Hög och tunn gravvård med spetsig topp.
Ovanlig blom- och linjedekor. Stenen har gått av på
mitten och är lagad. Inskription: Här hwiler Anders
Mattesson från Barlingshult.

Gravnummer: saknas* Tillkomstår: 1813
Placerad i lapidarium vid gamla kyrkplatsen.

Urvalskriterium: Hög ålder, upplevelsevärde.

Karaktäristik: Hög, smal gravvård med korssymbol.
Inskription: FAS BAK F. 1787 D. 1813 (svårläst).

Gravnummer: saknas* Tillkomstår: 1841
Placerad i lapidarium vid gamla kyrkplatsen.

Urvalskriterium: Hög ålder, material- skiffer, inskription-
ortnamn.

Karaktäristik: Hög tunn gravvård med korssymbol.
Inskription: Här under wiler Caeisa Pärs Dotter från
Barlingshult föd: 1802 Död: 1841 den 24de mars.

Gravnummer: saknas* Tillkomstår: trol. 1800-talets mitt.
Placerad i lapidarium vid gamla kyrkplatsen.

Urvalskriterium: Hög ålder, material- skiffer, inskription-
gravvården har endast inskriptionen av psalm 539 vers
7, vilken i psalmboken uppges läsas "vid en moders
död". Stenhuggaren har vänt upp och ned på
bokstaven "W" så texten på stenen är huggen "Helt
mist..."¹⁷⁰

Karaktäristik: Hög skiffersten. Inskription: Helt wist du ser
til barnet ner och åt Guds Faderssköte mig ömt förtror,
Du goda mor, Till des jag når det möte.

¹⁷⁰ I boken *Silbodal* från 1966 framförs på sid 60 en teori om att några bokstäver i första meningen skulle bilda förkortningen "H.L. Mich Dus" vilket skulle syfta på kyrkoherde Laurentius Michealis Dusinius (+1719), och att vården skulle vara rest över hans hustru. Dessa uppgifter är inte belagda.

Gravnummer: saknas*

Tillkomstår: 1854

Placerad i lapidarium vid gamla kyrkplatsen.

Urvalskriterium: Hög ålder, material- skiffer, inskription-berättande, symbol.

Karaktäristik: Hög skiffersten med symbolen av Omega.
Inskription: Här under hwilar 2 makar i lifstiden Anders Mattesson f=1785 d=1849 hustrun Marittha Håkansdotter f. 1789 d. 1854.

Gravnummer: saknas* Tillkomstår: trol. 1800-talets mitt.

Placerad i lapidarium vid gamla kyrkplatsen.

Urvalskriterium: Hög ålder, material- skiffer, inskription-titel, ortnamn, m.m.

Karaktäristik: Hög skiffersten. Inskription: Här under wilar dannemannen Nils Andersson från St....omsängen föd d. 17.. död d. (därefter följer en lång svårläst inskription, möjligen en psalmvers).

Gravnummer: saknas*

Tillkomstår: 1896

Placerad i lapidarium vid gamla kyrkplatsen.

Urvalskriterium: Material- gjutjärn, inskription- titel, ortnamn.

Karaktäristik: Gjutjärnskors. Inskription: Hemmansegaren Olof Danielsson Lysed *18/5 1827 +1896 22/10.

Gravnummer: saknas*

Tillkomstår: 1858

Placerad i lapidarium vid gamla kyrkplatsen.

Urvalskriterium: Hög ålder, material- täljsten, ovanlig form.

Karaktäristik: Låg täljsten med ovanlig form.
Inskription: Lisa Daniels doter f. 1794 d. 1858.

Gravnummer: saknas*

Tillkomstår: 1820

Placerad i lapidarium vid gamla kyrkplatsen.

Urvalskriterium: Hög ålder, material- skiffer.

Karaktäristik: Låg gravvård i skiffersten. Inskription: H:J f. 1768 d. 1820.

Gravnummer: saknas* Tillkomstår: 1742
Placerad i lapidarium vid västra kyrkogårdsmuren.

Urvalskriterium: Hög ålder, material- smidesjärn,
hantverk.

Karaktäristik: Smideskors. Inskription: PAS KND APS 1742.

Gravnummer: saknas* Tillkomstår: 1764
Placerad i lapidarium vid västra kyrkogårdsmuren.

Urvalskriterium: Hög ålder, material- smidesjärn,
hantverk.

Karaktäristik: Smideskors. Inskription: AMD 1764 AES.

Gravnummer: saknas* Tillkomstår: 1700-tal
Placerad i lapidarium vid västra kyrkogårdsmuren.

Urvalskriterium: Hög ålder, material- smidesjärn,
hantverk.

Karaktäristik: Smideskors. Inskription: PNIS 1752 (eller
1792).

Gravnummer: saknas* Tillkomstår: -
Placerad i lapidarium vid västra kyrkogårdsmuren.

Urvalskriterium: Hög ålder, material- smidesjärn,
hantverk.

Karaktäristik: Smideskors. Inskription: -

Gravnummer: saknas* Tillkomstår: 1800-tal
Placerad i lapidarium vid västra kyrkogårdsmuren.

Urvalskriterium: Hög ålder, material- smidesjärn,
hantverk.

Karaktäristik: Smideskors. Inskription: f. 17.. d. 18..
(ej fullständigt).

Gravnummer: saknas* Tillkomstår: 1764
Placerad i lapidarium vid västra kyrkogårdsmuren.

Urvalskriterium: Hög ålder, material- smidesjärn,
hantverk.

Karaktäristik: Smideskors. Inskription: ÅESL 1764

Gravnummer: saknas* Tillkomstår: 1783
Placerad i lapidarium vid västra kyrkogårdsmuren.

Urvalskriterium: Hög ålder, material- smidesjärn,
hantverk.

Karaktäristik: Smideskors. Inskription: NOS 1801/ KND
1783/ APS 1834 (svårläst) LMD 1854/ SBS 1817 AND 1824
(svårläst, ev.1821).

Gravnummer: saknas* Tillkomstår: 1825
Placerad i lapidarium vid västra kyrkogårdsmuren.

Urvalskriterium: Hög ålder, material- smidesjärn,
hantverk.

Karaktäristik: Smideskors. Inskription: AESL/1825/IND
(svårläst).

Gravnummer: saknas* Tillkomstår: 1861
Placerad i lapidarium vid västra kyrkogårdsmuren.

Urvalskriterium: Hög ålder, material- gjutjärn, inskription-
titel.

Karaktäristik: Gjutjärnskors. Inskription: Med. Doctor. Chir.
Mag. Nils Dahlman född d 13/1 1817. Död den 21/6
1861.

Gravnummer: saknas* Tillkomstår: 1886
Placerad i lapidarium vid västra kyrkogårdsmuren.

Urvalskriterium: Hög ålder, material- gjutjärn, inskription-
ortnamn, bibelhänvisning.

Karaktäristik: Gjutjärnskors. Inskription: Sillegårdsed.
Maria Olsson Axel Olsson *21/11 1873 +11/4 1886. Axel
Olsson *29/6 1877 + 12/10 1899. Upp. 14:3 Jo:11 25.26.

Gravnummer: saknas* Tillkomstår: 1891
Placerad i lapidarium vid västra kyrkogårdsmuren.

Urvalskriterium: Hög ålder, material- gjutjärn, inskription-
ortnamn, berättande- vem som reste vården.

Karaktäristik: Gjutjärnskors. Inskription: Nils Andersson
Haller Backa. *3/1 (svårläst) 1818 +26/9 1891. Vänner
reste vården.

Gravnummer: saknas* Tillkomstår: 1902
Placerad i lapidarium vid västra kyrkogårdsmuren.

Urvalskriterium: Hög ålder, material- gjutjärn, inskription-
ortnamn.

Karaktäristik: Gjutjärnskors. Inskription: Hemmansegaren
Aron Andersson från Fårskog *25/9 1829 +8/3 1902.

Gravnummer: saknas* Tillkomstår: 1903
Placerad i lapidarium vid västra kyrkogårdsmuren.

Urvalskriterium: Hög ålder, material- gjutjärn, inskription-
ortnamn, sentens.

Karaktäristik: Gjutjärnskors. Inskription framsida: Robert
Låbbman från Lysed *1/9 1890 + 8/3 1903. Inskription
baksida: Älskad i livet, saknad i döden.

Gravnummer: saknas* Tillkomstår: 1898
Placerad i lapidarium vid västra kyrkogårdsmuren.

Urvalskriterium: Hög ålder, material- gjutjärn, inskription-
titel, ortnamn, psalmvers. Korset är troligen rest runt
sekelskiftet 1900, likt övriga kors som har samma form.

Karaktäristik: Gjutjärnskors. Inskription: Hemmansegaren
Jan Lidén Backa *1/2 1825 +23/2 1898 hustrun Katrina
*24/6 1826 + 26/3 1882 son Olof *13/6 1861 + 19/7 1868.
Sv. Ps: 459. 8.

Gravnummer: saknas* Tillkomstår: 1867
Placerad i lapidarium vid västra kyrkogårdsmuren.

Urvalskriterium: Hög ålder, material- gjutjärn, inskription-
psalmvers.

Karaktäristik: Gjutjärnskors. Inskription framsida: Fritz
Gust. Uno Örtengren född d. 15 dec 1864 död d. 22 jan.
1867. Inskription baksida: Sv. Ps. 477.8.

Gravnummer: saknas* Tillkomstår: 1888
Placerad i lapidarium vid västra kyrkogårdsmuren.

Urvalskriterium: Hög ålder, material- gjutjärn, inskription- "Syskonen", psalmvers, upplevelsevärde. Enligt kyrkoboken är vårdens rest över barnen till skomakare Jan Fredrik Dahlgren och Fredrika Svenske. Barnen dog i differi endast två och fem år gamla.

Karaktäristik: Gjutjärnsvård. Inskription: Syskonen Jenny Fredrika *19/5 1883 +24/11 1888 och Ragnar Dahlgren *28/11 1885 +24/11 1888 Sv. Ps. 187 v. 7-8.

Gravnummer: 1 A 9 Tillkomstår: 1916

Urvalskriterium: Inskription- titel, ortnamn, bibelord.

Karaktäristik: Hög gravvård med obeliskform. Inskription: Härunder vilar förre hemmansägaren Jon Persson från Barlingshult *13/11 1829 +14/12 1916. Saliga äro de renhjärtade, ty de skola se Gud.

Gravnummer: 1 A 14 Tillkomstår: 1927

Urvalskriterium: Inskription- "änkefru", tidstypiskt, miljöskapande, upplevelsevärde.

Karaktäristik: Medelhög smal gravvård med korssymbol. Inskription: Änkefru Lisa Andersson Årjäng 1866-1927 sönerna Ivar 1891-1942 Rikard 1893-1958 Manne 1902-1960.

Gravnummer: 1 B 22 Tillkomstår: 1917

Urvalskriterium: Bevarad grusgrav, inskription- titel, ortnamn, lokalhistoria.

Karaktäristik: Grusgrav omgärdad av stenram med klot. Flerdelad bred gravvård med korssymbol. Inskription: Nämndeman Nils Andersson Långelanda *1861 +1917 familjegrav.

Gravnummer: 1 D 78

Tillkomstår: 1923

Urvalskriterium: Inskription- titel, ortnamn, text ur romanen *Kristens resa* av John Bunyan utgiven 1678.¹⁷¹

Karaktäristik: Hög gravvård vars framsida upptas av en stor korsymbol med bladgirlander. Vid korsets fot finns två korslagda palmlblad och stiliserad blomdekor.

Inskription: Hemmansägaren J. M. Jansson Risviken dotter Thyra Ingeborg *1906 +1923 familjegrav. Saliga äro de som två sina kläder att de må få tillträde till livets träd och genom portarna ingå i staden.

Gravnummer: 1 D 83

Tillkomstår: 1929

Urvalskriterium: Inskription- ortnamn, tidstypisk, miljöskapande.

Karaktäristik: Hög gravvård som utgörs av ett stenkors.

Inskription: Anders Nilsson Högerud *1856 +1948 Ada Nilsson *1859 +1929.

Gravnummer: 1 E 93

Tillkomstår: 1930

Urvalskriterium: Inskription- titel, ortnamn, bibelord, lokalhistoria.

Karaktäristik: Låg tredelad gravvård, tidstypisk, miljöskapande. Inskription: Köpman Nils Dahlin Årjäng *1870 +1930. Född i Karlanda. Jag Herren har kallat dig i rättfärdighet.

Gravnummer: 1 F 145

Tillkomstår: 1926

Urvalskriterium: Inskription- titel, tidstypisk, miljöskapande.

Karaktäristik: Hög gravvård vars framsida upptas av en stor korsymbol med bladgirlander. Vid korsets fot finns två korslagda palmlblad och stiliserad blomdekor.

Inskription: Furiren And. G. Strömlöf *1864 +1941 hustrun Augusta Strömlöf *1871 +1926 familjegrav.

¹⁷¹ www.wikipedia.se

Gravnummer: 1 F 150

Tillkomstår: 1917

Urvalskriterium: Inskription- titel, person- och lokalhistoria, tidstypisk, miljöskapande. Familjegrav för Adolf Mattias von Proschwitz (1849-1931). Den första gravsatta var Gustaf Adolf v. P. (1889-1917). Därefter gravsattes Maria v. P. (1861-1922).

Karaktäristik: Hög gravvård som utgörs av ett stort stenkors med inskriptionen "IHS", placerat på en sockel.
Inskription: Häradshöfdingen A. M. von Proschwitzs familjegrav.

Gravnummer: 1 G 184-185

Tillkomstår: 1866

Urvalskriterium: Hög ålder, inskription- titel, ortnamn.

Karaktäristik: Medelhög gravvård. Inskription: Här under hvilar f.d. kyrkv. Nils Nilsson från Lysed född den 24/12 1787 död den 17/8 1866 samt dess hustru Hanna Nilsdotter född den 3/4 1792 död den 26/1 1872.

Gravnummer: 1 G 194

Tillkomstår: 1955

Urvalskriterium: Inskription- titel, person- och lokalhistoria, tidstypisk, miljöskapande.

Karaktäristik: Stor liggande häll med en symbol i form av en strålände stjärna. Inskription: Folkskolläraren Karl Axel Gustafson *1885 +1955 Småskollärarinnan Hilda Gustafson f. Isgren *1885 +1959.

Gravnummer: 1 G 640

Tillkomstår: 1956

Urvalskriterium: Inskription- titel, ortnamn, symbol, lokalhistoria, tidstypisk, miljöskapande.

Karaktäristik: Låg bred gravvård med tempelmotiv. Stenen är försedd med en symbol i form av ett kvarnhjul. Inskription: Mjöltnaren Klas Samuelsson *1883 +1956 hustrun Augusta *1889 +1979 Kyrkerud.

Gravnummer: 1 H 198

Tillkomstår: 1888

Urvalskriterium: Inskription- "Fru", person- och lokalhistoria. Enligt kyrkoböckerna var fru Anna Hammar f. Biesert (1839-1888) gift med handlaren Anton Fredrik Hammar. Han dog år 1907 i Töcksmark. Han var då omgift med Ingeborg Charlotta Hammar, även hon född Biesert. (Se Töcksmarks kyrkogård, avsnittet *Mycket värdefulla gravvårdar*, gravplats 7 Ga 02 27).

Karaktäristik: Hög grovt huggen gravvård. Inskription: Fru Anna Hammar f. Biesert *31.7.1839 +20.8.1888.

Gravnummer: 1 H 205

Tillkomstår: 1950

Urvalskriterium: Inskription- titel, person- och lokalhistoria, tidstypisk, miljöskapande.

Karaktäristik: Hög gravvård som har formen av ett kors. Inskription: Kontraktsposten Johan Abel Viktor Peterzén *17/2 1863 +22/1 1950 maka Esther Emilia f. Görling *1/3 1875 +2/4 1951. Sv. Ps. 577.

Gravnummer: 1 L 209H

Tillkomstår: 1918

Urvalskriterium: Inskription- titel vid kvinnas gravplats. Enligt kyrkoboken avled trettiofemåriga Boel Franck av spanska sjukan. Farm. Kand. är titel för den som avlagt farmacie kandidatexamen, d.v.s. en farmaceut som bereder läkemedel.

Karaktäristik: Pulpetsten. Inskription: Farm. Kand. Boel Franck *1/12 1883 +16/12 1918.

Gravnummer: 1 J 220

Tillkomstår: 1922

Urvalskriterium: Inskription- "hustrun", bibelord, upplevelsevärde, tidstypisk, miljöskapande.

Karaktäristik: Låg gravvård utan symbol och dekor. Inskription: Hustrun Amanda Larsson f. Johanson Ulvestad *1885 +1922. Saliga äro de fridsamma.

Gravnummer: 1 J 233

Tillkomstår: 1918

Urvalskriterium: Inskription- berättande, titel. Enligt kyrkoboken kom Rut Gummeson från Hedvig Eleonora församling i Stockholm.

Karaktäristik: Låg gravvård utan symbol och dekor. Inskription: Här vilar Rut Gummeson löjtnant i frälsningsarmén *d. 18/12 1893 +d. 7/2 1918. Vården rest av kamrater och vänner.

Gravnummer: 1 K 334-A

Tillkomstår: 1918

Urvalskriterium: Inskription- "hustrun", ortnamn, socialhistoria, upplevelsevärde, tidstypisk, miljöskapande.

Karaktäristik: Liten gravvård med korsymbol. Inskription: Här vilar hustrun Lisa Kajsa Johannesdr *1863 +1918 Gallerud.

Gravnummer: 1 J 235

Tillkomstår: 1921

Urvalskriterium: Inskription- "bröderna", ortnamn, bibelord, upplevelsevärde, tidstypisk, miljöskapande. Barngrav för två bröder. Enligt kyrkoboken avled Ragnar Persson av hjärtlidande 13 år gammal. Tio år senare avlider brodern, Harald Persson, 22 år gammal efter komplikationer av en bräckoperation.

Karaktäristik: Hög gravvård vars framsida upptas av en stor korsymbol med bladgirlander. Vid korsets fot finns två korslagda palmlöv och stiliserad blomdekoration. Inskription: Bröderna Ragnar och Harald Persson *1898 +1911 +1899 +1921 Högerud. Gud skall avtorka alla tårar från deras ögon. Upp. 21:4.

Gravnummer: 1 K 345-A

Tillkomstår: 1892

Gravplatsen har tre vårdar.

Urvalskriterium: Inskription- ovanlig symbol av ett hästhuvud.

Karaktäristik: Gravplatsen har tre små hällar av karbonatsten. Den äldsta har en ovanlig symbol i form av ett inristat hästhuvud.

1. Inskription: C. F. Backman *1818 +1892.
2. Inskription: A. R. Backman f. Stenström *1822 +1898.
3. Inskription: T. H. Nyman *1855 +1903.

Gravnummer: 1 K 347-C

Tillkomstår: 1932

Urvalskriterium: Inskription- titel, lokalhistoria, tidstypisk, miljöskapande. Familjegrav för Carl Elis Haeffner (okända levnadsår) och maka Hedvig f. Bergström (1821-1896), samt Anders Jansson (1859-1932) och maka Fanny f. Haeffner (1857-1936). I gravens vilar även Daryl Haeffner (1896-1974).

Karaktäristik: Medelhög gravvård med stjärnsymbol. Inskription: Apotekaren C. E. Haeffner och hans maka Hedvig. F. Bergström. A. Jansson och hans maka Fanny f. Haeffner.

Gravnummer: 1 L 347

Tillkomstår: 1916

Urvalskriterium: Inskription- titel, lokalhistoria, tidstypisk, miljöskapande.

Karaktäristik: Hög gravvård vars framsida upptas av hög korsform samt stiliserad växtlighet i relief. Inskription: Köpman Nils Nilsson *21/9 1882 +9/11 1916 hustrun Alma Helena *21/2 1881 +14/12 1955 sonen Sigvard *6/10 1909 +9/3 1930.

Gravnummer: 1 L 348

Tillkomstår: 1908

Urvalskriterium: Material- larvikt, inskription- titel, lokalhistoria, tidstypisk, miljöskapande.

Karaktäristik: Obeliskformad gravvård på bred sockel. Inskription: Köpman Gustaf Brask *26.2.1866 +11.7.1932 Alma Kristina Brask född Nilsson *19.3.1872 +11.6.1908 dottern Märtha 23.9.1898 +6.6.1982. Gustaf Brasks familjegrav.

Gravnummer: 1 L 349

Tillkomstår: 1914

Urvalskriterium: Inskription- titel, person- och lokalhistoria, tidstypisk, miljöskapande.

Karaktäristik: Medelhög gravvård med korssymbol och dekor av stiliserad växtlighet.

Inskription: Kyrkoherde Olof Sterner *1856 +1914 hans maka Anna Inez Sterner f. Hagberg *1877 +1915 sonen Folke *1908 +1999. Gud skall aftorka alla tårar från deras ögon. Upp: 21:4.

Gravnummer: 1 M 362-B

Tillkomstår: 1909

Urvalskriterium: Inskription- titel, ortnamn, tidstypisk, miljöskapande.

Karaktäristik: Hög obeliskformad gravvård. Inskription: Hemmansägare Nikol. Albinsson *1871 +1909 Amanda Albinsson *1871 +1953 Våxlanda Torsten Abinsson *1908 +1978 Ellen Albinsson f. Langman *1915 +1954 Årjäng.

Gravnummer: 1 N 365-B

Tillkomstår: 1910

Urvalskriterium: Inskription- titel, ortnamn, bibelord, tidstypisk, miljöskapande.

Karaktäristik: Medelhög gravvård med grovt bearbetad yta och växtdekor i relief. Infälld namnplatta av diabas. Inskription: Hemmansegaren Aron Börjesson Nästebacka *1836 +1910 hustrun Sara Britta *1846 +1930. Kristus mitt liv döden min vinning.

Gravnummer: 1 N366

Tillkomstår: 1910

Urvalskriterium: Inskription- titel, ortnamn, tidstypisk, miljöskapande.

Karaktäristik: Hög gravvård vars övre del utgörs av en korsform med en stjärnsymbol. Inskription: Hemmansegaren Sven Larsson fr. Sa Ström *9/9 1825 +14/9 1915 hustrun Katarina Andersson *26/9 1827 +9/12 1910.

Gravnummer: 1 N 371

Tillkomstår: 1914

Urvalskriterium: Inskription- titel, person- och lokalhistoria, tidstypisk, miljöskapande.

Karaktäristik: Hög gravvård med korssymbol. Inskription: Läraren Lars Lidén 1823-1914 Lovisa Lidén 1833-1903 Per August Lidén 1861-1931 Nils Lidén 1869-1950.

Gravnummer: 1 N 374

Tillkomstår: 1902

Urvalskriterium: Material- gjutjärn, sentens.

Karaktäristik: Gjutjärnskors. Inskription framsida: Elisabet Andreasson, Öna *13/2 1878 +23/12 1902. Inskription baksida: Lycklig var hon redan här på jorden dubbelt lycklig uti himlen vorden.

Gravnummer: 1 N 382

Tillkomstår: 1928

Urvalskriterium: Inskription- berättande, "moder", upplevelsevärde, tidstypisk, miljöskapande.

Karaktäristik: Medelhög gravvård. Inskription: Här vilar vår älskade moder Märta S. Andersson. *1840 +1928. Sörjd och saknad.

Gravnummer: 1 O 390-C

Tillkomstår: 1888

Urvalskriterium: Material- ovanlig stensort, inskription- ortnamn, psalmvers, tidstypisk, miljöskapande.

Karaktäristik: Medelhög gravvård. Inskription: Här hvilar fru Josefine Karolina J:son Aspengren född Olson i Marstrand den 5 mars 1857 död den 13 juli 1888 Sv. Ps. 295.

Gravnummer: 1 O 391-A

Tillkomstår: -

Urvalskriterium: Unik, upplevelsevärde, inskription- bibelord. Familjegrav för And. Adolf Nilsson (1856-okänt dödsår i digitala gravboken).

Karaktäristik: Gravvård av sten, utformad som en stubbe på vilken det ligger en uppslagen bok av diabas. Över texten finns symboler i form av ett kors och ett palmblad. Inskription: And. Adolf Nilsson Årjäng familjegrav. Detta är vittnesbördet, att Gud har givit oss evigt lif, och det livet är i Hans son.

Gravnummer: 1 P 438

Tillkomstår: 1936

Urvalskriterium: Inskription- titel, samhällshistoria, tidstypisk, miljöskapande.

Karaktäristik: Låg, bred gravvård med symbol av en strålande stjärna. Inskription: Kongomissionären Gustaf Reinholdson *1894 +1936 makan Greta *1900 +1982.

Gravnummer: 1 Q 449

Tillkomstår: 1916

Gravplatsen har två gravvårdar.

Urvalskriterium: Inskription- ortnamn, berättande, bibelhänvisning. Enligt kyrkoboken var Hesekiel Leandersson jordbruksarbetare och dog på tuberkulossjukhuset i Arvika.

1. Karaktäristik: natursten med korssymbol. Inskription: AODK.

2. Karaktäristik: Medelhög gravvård med schablon-dekor. Inskription: H. Leandersson Wikebotten *20/12 1890 +22/11 1916 Djupt sörjd och saknad. 1 Tess. 5: 23-24.

Gravnummer: 1 Q 450

Tillkomstår: 1925

Urvalskriterium: Inskription- bibelord, symboler, tidstypisk, miljöskapande. Familjegrav för Anders Teelning (1859-1925).

Karaktäristik: Medelhög gravvård med symbol av en strålände stjärna och ett palmblad. Inskription: Nils Teelnings familjegrav. Vi tro, de dödas uppståndelse och ett evigt liv.

Gravnummer: 1 Q 469-B

Tillkomstår: 1917

Urvalskriterium: Inskription- berättande, ortnamn, ovanlig symbol, upplevelsevärde.

Karaktäristik: Låg gravvård med symbol av ett brinnande hjärta. Inskription: Till minnet av vår älskade mor Lisa Olsson Slemtegen *1838 +1917.

Gravnummer: 1 Q 513

Tillkomstår: 1959

Urvalskriterium: Inskription- "Svenskamerikanen", ortnamn, lokal- och samhällshistoria.

Karaktäristik: Låg bred gravvård med dekor av en ros. Inskription: Svenskamerikanen Otto E. Andersson 1882-1959 Ström.

Gravnummer: 1 Q 514

Tillkomstår: 1909

Urvalskriterium: Material- gjutjärn, inskription- ortnamn, sentens.

Karaktäristik: Gjutjärnskors. Inskription framsida: Andreas Olsson Öna *25/7 1827 +29/7 1909. Inskription baksida: Den nötta vandringstaven du lägger ned vid graven.

Gravnummer: 1 Q 507

Tillkomstår: 1912

Urvalskriterium: Material- trä, socialhistoria. Enligt uppgift är träkorset rest över Olof Larsson (1839-1912) från Strömsängen, Södra Ström.¹⁷²

Karaktäristik: Träkor. Inskription: oläsligt.

¹⁷² Barbro Östeby-Nilsson.

Gravnummer: 1 Q 507

Tillkomstår: 1906

Urvalskriterium: Material- gjutjärn, inskription- ortnamn, sentens.

Karaktäristik: Gjutjärnskors. Inskription framsida: Per Johan Andreasson, Öna *24/10 1880 + 19/9 1906. Inskription baksida: Mången strid oss förestår lycklig den som vila får.

Gravnummer: 1 Q 508-A

Tillkomstår: 1934

Urvalskriterium: Material- betong, inskription- ortnamn, lokalhistoria- troligen tillverkad vid lokalt gjuteri, unik, miljöskapande. Tyskorpets har enligt uppgift varit upptaget av skogsfinnar.¹⁷³

Karaktäristik: Låg betonggjuten gravvård med infälld namnplatta av sten. Inskription: Anna Lisa Danielsson Tyskorpets f .13/9 1850 d. 10/7 1934.

Gravnummer: 1 Q 508-A

Tillkomstår: 1934

Urvalskriterium: Insription- bibelord, tidstypisk, miljöskapande.

Karaktäristik: Medelhög gravvård med stor korssymbol. Inskription: Vilorum för familjen Karl Andersson Furskog. Saliga äro de renhjärtade ty de skola se Gud.

Gravnummer: 1 R 517-B

Tillkomstår: -

Urvalskriterium: Insription- Den anonyma inskriptionen "Mor" tillför ett upplevelsevärde, ovanlig symbol.

Karaktäristik: Pulpsten med korssymbol samt i vardera övre hörnet finns dessutom symbolen av Guds allseende öga med strålar. Inskription: Mor.

Gravnummer: 1 R 534

Tillkomstår: 1906, 1929

Gravplatsen har två gravvårdar.

Urvalskriterium: Insription- titel, ortnamn, material- järnkätting, tidstypisk, miljöskapande.

1. Karaktäristik: Låg gravvård med schablondekor. Inskription: Hemmansägaren Daniel Nilsson Långelanda *1838 +1906.

2. Karaktäristik: Familjegrav omgärdad av stenstolpar förbundna med kätting. Medelhög kraftig gravvård med försänkt namnplatta. Inskription: Länsskogvaktare Paul Karlsson 1878-1946 Vendla Karlsson 1888-1929.

¹⁷³ Silbodal 1966.

Gravnummer: 1 01 577A+B

Tillkomstår: 1946

Urvalskriterium: Inskription- titel, samhällshistoria, tidstypisk, miljöskapande.

Karaktäristik: Låg bred gravvård med dekor av en sol och en blomma. Inskription: Kongomissionär Axel Reinholdson *1881 +1946 hans hustru Emma f. Hellstedt *1894 +1981.

Gravnummer: 1 01 579

Tillkomstår: 1946

Urvalskriterium: Inskription – titel, lokalhistoria, tidstypisk, miljöskapande.

Karaktäristik: Låg bred gravvård med dekor/symbol av en drapering och en nedåtvänd fackla. Inskription: Ångbåtsbefälhavare Johan Ideon Johansson *1883 +1946 hustrun Anna Ingeborg *1884 +1950.

Gravnummer: 1 07 730-A

Tillkomstår: 1937

Urvalskriterium: Material- betong, inskription- ortnamn, lokalhistoria- troligen tillverkad vid lokalt gjuteri, unik, miljöskapande. Gravplats för Edvard Graaf (1899-1937).

Karaktäristik: Betonggjuten gravvård med infälld namnplatta samt med dekor av en lagerkrans i relief. Inskription: Edv. Graaf Slämtegen.

Gravnummer: 1 07 730-B

Tillkomstår: 1937

Urvalskriterium: Inskription- titel, ortnamn, lokalhistoria, tidstypisk, miljöskapande.

Karaktäristik: Liggande häll med korsymbol och dekor/symbol i form av en drapering. Inskription: Folkskolläraren Sigurd Wikman Lysed 1885-1937.

Gravnummer: 1 14 863-A

Tillkomstår: 1940

Urvalskriterium: Inskription- titel, tidstypisk, miljöskapande. Titeln trojänarinna syftar här på en kvinna som arbetat under lång tid i ett hushåll.

Karaktäristik: Liggande häll med korsymbol och dekor/symbol av en drapering. Inskription: Trojänarinnan Maria Andersson *1881 +1940.

VÄRDEFULLA GRAVVÅRDAR SILBODAL

* = återlämnad grav

1 A 1	1 I 207	1 O 412	1 06 708-A
1 A 2	1 I 208B	1 O 415	1 06 711
1 A 3*	1 I 209	1 O 417-B	1 06 713-B
1 A 4	1 I 209D	1 O 419	
1 A 5	1 I 210	1 O 423-C	
1 A 6			1 09 745
1 A 7	1 J 221	1 P 431	1 09 746
1 A 8	1 J 229	1 P 439	1 09 747
1 A 13	1 J 232	1 P 439-A	1 09 753
	1 J 252	1 P 444-B*	1 09 761
1 B 15		1 P 445	1 09 764
1 B 17	1 K 261	1 P 446	1 09 766-B
	1 K 262	1 P 448	
1 C 28	1 K 271		1 09 769
1 C 28B	1 K 275	1 Q 452-C	1 09 771
1 C 35	1 K 289	1 Q 456	
1 C 61	1 K 310	1 Q 457	
1 C 62	1 K 313	1 Q 457-A	1 17 919E
1 C 66	1 K 335	1 Q 457-B	
	1 K 338	1 Q 458	
1 D 76	1 K 344-A	1 Q 466	
1 D 79	1 K 345-A	1 Q 468-A	
1 D 80	1 K 346-A	1 Q 470-A+470-C	
1 D 81	1 K 346-C	1 Q 471	
1 D 82A-B		1 Q 473	
	1 M 352	1 Q 484-D	
1 E 89	1 M 354	1 Q 493	
1 E 90	1 M 356-B	1 Q 502-A	
1 E 91	1 M 357-E	1 Q 504	
1 E 96	1 M 358-B	1 Q 506	
1 E 100A	1 M 363-B	1 Q 507-B	
1 E 121	1 M 364	1 Q 507-C	
1 F 127		1 Q 508-B	
1 F 143	1 N 365-A	1 Q 509	
1 F 148	1 N 367		1 R 519-A
	1 N 373		1 R 524-B
1 G 150-153	1 N 375-A		1 R 525-A
1 G 160	1 N 378		1 R 525-B
1 G 162	1 N 384		1 R 526-A
1 G 168			1 R 528
1 G 169	1 O 393		1 R 529-B
1 G 171	1 O 394		
1 G 172	1 O 397	1 S 555	
1 G 175	1 O 398		
1 G 601	1 O 400-A	1 01 617	
1 G 612	1 O 402		1 02 670-B
1 G 621	1 O 403-A		1 02 670-D
1 G 635	1 O 403-B		1 02 673-A
1 G 636	1 O 408		1 02 690
1 I 206	1 O 411		